

TARTU ÜLIKOOL SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA “HUMANITAARAINED MITMEKEELSES KOOLIS”

IRINA SUVOROVA
**ÕPETAJATE ROLLID 21. SAJANDI II KÜMNENDIL
NING ÕPETAJATE, LAPSEVANEMATE JA
KOOLIJUHTKONNA ARVAMUSED SELLE KOHTA ÜHE
NARVA KOOLI NÄITEL**

Bakalaureusetöö
Juhendaja: Elvira Küün, MA

NARVA 2023

Kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö iseseisvalt. Kõik selleks kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilaste kirjalike tööde juhendi nõuetest.

Allkirjastatud digitaalselt.

23.04.2023.a

Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Irina Suvorova** (sünnikuupäev: **19.08.1977**),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose, “**Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel**”, mille juhendaja on Elvira Kүүn;
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace-i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 23.04.2023.a

RESÜMEE

ÕPETAJATE ROLLID 21. SAJANDI II KÜMNENDIL NING ÕPETAJATE, LAPSEVANEMATE JA KOOLIJUHTKONNA ARVAMUSED SELLE KOHTA ÜHE NARVA KOOLI NÄITEL

Õpetajaamet on üks vanemaid tänapäeva maailmas. Õpetaja elukutse on auväärne tänase päevani. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kuidas õpetajad, lapsevanemad ning juhtkond näevad õpetajate rolle ja millised on nende arvamuste erinevused õpetaja rollide kohta. Eesmärgi täitmiseks kasutati kvalitatiivset uurimisviisi. Andmeid koguti viielt õpetajalt, viielt lapsevanematelt ja ühelt õppejuhilt poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Uuringust selgus, et esikohale seavad õpetajad juhi, psühholoogi ja lapsevanema rolli. Õpetaja olulisemad rollid klassiruumis on lapsevanemate sõnul õpilastele psühholoog, mentor ja eeskuju. Õppejuhi poolt on eksperdi roll peamine, kuna see tuleneb eelkõige töökohustustest. Uuringu tulemusena saadud järeldused võivad osutada huvitavaks ja kasulikuks nii õpetajatele kui ka lapsevanematele ja koolide juhtkondadele, kõigile neile, kes tunnevad huvi, kuidas õppeprotsessis mainitud osalejad õpetajate rolli koolis näevad.

ABSTRACT

THE ROLES OF TEACHERS IN THE SECOND DECADE OF THE 21ST CENTURY AND THE OPINIONS OF TEACHERS, PARENTS AND SCHOOL ADMINISTRATORS ABOUT THEM ON THE EXAMPLE OF ONE NARVA SCHOOL

The teaching profession is one of the oldest in the world today. The teaching profession is honorable to this day. The aim of the bachelor's thesis was to find out how teachers, parents and management see the roles of teachers and what are the differences in their opinions about the roles of teachers. A qualitative research method was used to fulfill the objective. Data were collected from five teachers, five parents and one head teacher through semi-structured interviews. The survey revealed that teachers prioritize the role of leader, psychologist and parent. According to the parents, the most important roles of the teacher in the classroom are psychologist, mentor and role model for the students. On the part of the supervisor, the role of the expert is the main one, as it derives primarily from work responsibilities. The conclusions obtained as a result of the study may be interesting and useful for teachers as well as parents and school management, all those who are interested in how the mentioned participants in the learning process see the role of teachers in the school.

SISUKORD

RESÜMEE	4
ABSTRACT	5
SISSEJUHATUS.....	8
1. TEOREETILINE TAUST.....	10
1.1. ÕPETAJA ERINEVAD ROLLID.....	10
1.2. ÕPETAJA KUTSE.....	13
1.2.1. Õpetaja töö kirjeldus ja selle osad	13
1.2.2. Õpetaja sotsiaalsed oskused.....	14
1.3. KOOLI ROLL ÜHISKONNAS	15
1.4. ÕPETAJA ROLLIMUUTUSED.....	17
1.4.1. Pedagoogilised strateegiad “vanas” ja “uues” koolis	19
1.4.2. Õpetaja juhtimistegevused kaasaegses koolis.....	21
2. UURIMUSE METOODIKA.....	23
2.1. UURIMISTÖÖ EESMÄRK.....	23
2.2. UURIMISKESKKONNA KIRJELDUS.....	23
2.3. VALIM.....	23
2.4. UURINGU LÄBIVIIMINE.....	24
2.5. ANALÜÜSI METOODIKA	25
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS.....	26
3.1. UURITAVATE TAUSTAANDMED.....	26
3.2. ÕPETAJAKS SAAMINE JA MOTIVATSIOON ÕPETAJAAMETILE	28
3.3. ÕPETAJATÖÖ MITMEKESISUS.....	29
3.4. ÕPETAJA ROLLID	37
3.5. ÕPETAJATE ROLLI MUUTUMINE	44
3.6. ÕPETAJA ROLL TULEVIKUS.....	48
KOKKUVÕTE.....	52

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta tihe Narva kooli näitel	
PIIRANGUD	54
TÄNUSÕNAD	55
KIRJANDUS.....	56
LISAD	59
LISA 1. ÕPETAJA INTERVJUU VORM.....	60
LISA 2. KOOLI JUHTKONNA INTERVJUU VORM	61
LISA 3. LAPSEVANEMA INTERVJUU VORM	62
LISA 4. KOKKUVÕTE INTERVJUUST	63

SISSEJUHATUS

Õpetajaamet on üks vanemaid tänapäeva maailmas. Õpetajate mainimine on juurdunud kauges minevikus. Õpetaja elukutse on auväärne tänase päevani.

Vanemad õpetavad oma lapsi, tööandjad oma töötajaid, treenerid oma võistkonda ja elukutselised õpetajad õpetavad oma õpilasi. Lapsevanemale ning õpetajale annab rahulolutunde lapse arengule kaasa aitamine ja teadmine, et kellegi teise elu rikastamiseks on midagi tehtud. (Gordon 2006: 21).

Karis on kinnitanud, et õpetamise ja õppimise tuum on inimlik kontakt ja õpetaja amet ei kao, vaid muutub seda olulisemaks, mida keerukam on meid ümbritsev maailm. Karise sõnul ei ole õpetaja teenindaja, lapsevanemate või õpilaste lükata-tõmmata, vaid õppinud professionaal, vaimne eeskuju ja teenäitaja (Karis 2023).

Tänapäeval, mil meie hariduses toimuvad muutused, on väga oluline mõista õpetaja rolli olulisust kogu ühiskonna elus. Kaasaegses ühiskonnas on õpetajate rollid muutunud ja nendelt oodatakse koolis rohkem kui lihtsalt inimestelt, kes õpetab õpilasi.

Samuti on kirjeldatud õpetaja rolli Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035. Selle põhjal kirjeldatakse õpetaja olulisust õppeprotsessi kavandamisel, toetamisel ning tagasisidestamisel ja määratletakse õpetajat kui võtmeisiksust nii üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis kui ka mitteformaalses õppes (Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035).

Õpetajate rolle on käsitletud mitmetes uurimistöodes. 2016. aastal kirjutas Jaana Kannike oma lõputöös teemal “Õpetajate arusaamadest oma rollidest koolikliima kujundamisel”. Samuti puudutas seda teemat ka Krista Uibu 2005. aastal oma magistritöös “Klassiõpetaja rollid infoühiskonna tingimustes arvutit õppetöös kasutavate õpetajate näitel”, mille eesmärgiks oli välja selgitada, millisena näevad klassiõpetajad oma rolli ja kuidas aitab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia õpetajal rolli täita.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Ei ole keegi varasemalt uurinud õpetajatelt, lapsevanematelt ja koolijuhtidelt, kuidas nad näevad õpetajate rolle klassis. Sellest tulenevalt on siinse bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada kuidas õpetajad, lapsevanemad ja juhtkond näevad õpetajate rolle.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas näevad õpetajad enda rolle koolis?
2. Kuidas näeb kooli juhtkond õpetaja rolle koolis?
3. Kuidas näevad lapsevanemad õpetaja rolle koolis?
4. Millised on õpetajate, juhtkonna ja lapsevanemate arvamuste erinevused õpetaja rollide kohta?

Antud uurimus läbi viidud Narva Soldino Gümnaasiumis aprillis, 2023. aastal.

Bakalaureusetöö on jaotatud kolmeks peatükiks, kus iga peatükk on omakorda jaotatud alapeatükkideks. Esimene peatükk koosneb teoreetilisest osast, kus tutvustan õpetaja erinevaid rolle ja nende muutuseid. Teises peatükis kirjeldan uurimuse läbiviimise metoodikat ning andmeanalüüsi protseduuri. Kolmandas osas toon välja uurimuse tulemused ja esitan arutelu ning järeldused.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. ÕPETAJA ERINEVAD ROLLID

Õpetaja üheks kõige keerulisemaks rolliks on juhtimine. Õpetaja on klassiruumis juht ja liider nii õppetöös aineõpetajana kui ka klassijuhatajana. Selleks on vaja teadmisi juhtimispsühholoogiast ja kogemusi kollektiivi juhtimisel. Kui õpetaja mõistab, et klass on tervikkooslus oma seaduspärasuste ja iseärasustega, siis suudab ta olla aktiivne ja õpilasi juhendav organiseerija. Kui õpetaja tunneb ennast piisavalt nii isiksuse kui ka juhina, oskab ennast kehtestada oma rollis, suudab oma emotsioone ja hoiakuid teadlikult juhtida, siis võib loota, et ta on ka oma õpilastele positiivse mõjuga. (Lister 2012: 8)

Tuuli Oder oma raamatus “Võõrkeeleõpetaja professionaalsuse kaasaegne mudel” (2007) pakub mõistet “**roll**” käsitleda tähenduses “**positsioon**”, ehk koht sotsiaalses süsteemis; staatusest tulenev oodatav käitumismuster. Eri aegadel on õpetajat ette valmistatud sellest lähtuvalt, millises rollis ühiskond teda näha tahab, ja vastavalt sellele on kujunenud ka erinevad õpetajatüüpide klassifikatsioonid:

- 1) õpetaja kui **käsitöoline õpetajaks** – õppimine meistri juures, s.t algaja õpetaja õpib kogunud õpetaja kõrval; see on nn õpipoisi mudel (*craft model e apprentice model*);
- 2) õpetaja kui **rakendusteadlane** (*applied science model, mõnedes allikates ka tuntud kui jug and mug model*, eesti keeles kannu ja tassi mudel) – õpetaja rakendab praktikasse teooriaid, mida teadlased on välja töötanud, asudes teooria ja praktika vahel ning olles nende vaheline ühenduslüli;
- 3) õpetaja kui **reflekteeriv praktik** (*reflective practitioner model*) – õpetaja, analüüsis oma kogemusi, loob uut arusaama oma tööst ja õpib enda kogemusi analüüsis, võttes omaks vaid selle teooria, mis tundub talle vajalik, praktikas läbi proovitud ja end õigustanud (Anderson 1995; Wallace 1991; Ur 1996). Eespool toodud kolm õpetajatüüpi on õpetaja ettevalmistuse ja arengu kesksed. (Oder 2007: 49)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Samuti pakub Luukkainen õpetaja rollide jaotust õpetaja ühiskondlikust positsioneerimisest lähtudes. Ta leiab, et 1950–1960-ndatel oli õpetaja Lääne–Euroopas rahvavalgustaja rollis, kelle eesmärk oli kasvatada korralikke kodanikke. Vahepealsetel aastatel kandus rõhk teadmiste edastaja rollile ning 1970-ndateni vaadati õpetajat kui teadmiste allikat ja vahendajat, kusjuures esmane oli õpetaja ainealase ettevalmistuse hindamine. 1980-ndatel sai õpetajaamet juurde uued mõõtmed, oluliseks muutus töö lapsevanematega, õpetuse individualiseerimine, lapsekeskne õpetus. 1990-ndad töid paljudes Euroopa riikides ja USAs kaasa haridusreformide teise laine, mille keskmes asub loov ja reflekteeriv õpetaja, kes on saanud juurde ühiskonna mõjutaja rolli (Luukkainen 2001).

Oderi sõnul on 20. sajandi lõpust õpetaja rollile lisandunud ühiskondlikkuse aspekt, mis on loovuse ja kasvatuse kõrval on oluline komponent kaasaegse õpetaja rollipildis 1950–1960. aastatel. Rahvavalgustaja roll on Eestis võrreldav levinud metafooriga õpetajast kui maa soolast, millel tegelikult on sarnasus ühiskonna mõjutaja rolliga, vahe on vaid ühiskondlikus dimensioonis: õpetaja kui maa sool tegutses kitsamal kogukonna (küla, linna) tasandil, 21. sajandi loovõpetajalt eeldatakse aga kaasärääkimist ja otsustamist laiemal ühiskonnatasandil. Ka Eestis oli hoolimata nõukogude võimust selgelt tajutav muutus hariduskäsitustes, kus õpetajalt eeldati valdavalt vaid häid erialaseid teadmisi ja levis aramus, et kool on õpetamise koht ning lapsi kasvatatakse kodus. (Oder 2007: 50)

Oder (2007: 50, viidates Gruson, Kogan 1992; Bottery, Wright 2000; Ruus 2005) väidab, et õpetaja ja ühiskonna vaheline suhe on enamasti määratletud sellega, kui palju on õpetajal iseotsustamise vabadust ja kes ning kuidas tema tööle hinnanguid annab. Sellest aspektist lähtudes võib eraldada mitmeid omavahel selgelt eristuvaid õpetaja rolle:

- 1) **riigiteenistuja** – õpetajale antakse käsk ja ta täidab selle, olles riigiaparaadi poliitika elluviija, valitsuse otsene käepikendus;
- 2) **müügimees** – õpetaja ülesanne on vabaturu majandustingimustes võimalikult atraktiivselt pakkuda õpetust kui kaupa; lapsevanemate rahulolu või rahulolematumus on olulised, sest kui lapsi tema juurde ei tule, väheneb palk;
- 3) **teenindaja** – õpetaja on teenindaja ja õpilane on tarbija; õpetaja ülesanne on õpilast ja lapsevanemat teenindada nii, et nad oleksid rahul, sest vastasel korral väheneb õpilaste arv koolis ja see mõjutab otseselt õpetaja sissetulekut;

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

- 4) professionaal** – professionaalset õpetajat eristab eelnevatest õpetajamudelitest aktiivne sekkumine, kaasaráäkimine hariduse arengus, iseotsustamine.

P. Kreitzberg märgib, et õpetaja rolli interpreteerimine sõltub sellest, kes seda teeb. Ta toob välja alljärgnevad rollid:

õpetaja kui –

- vahendaja,
- distsiplineerija,
- käitumise kontrollija,
- lapsevanema aseaine,
- õppija usaldusisik,
- õpiedu üle otsustaja,
- õppekava koostaja,
- bürookraat,
- uurija,
- õpiorganisatsiooni liige (Kreitzberg 2004).

Seisukohta õpetaja erinevatest rollidest sõltuvalt tema positsioonist ühiskonnas pooldas ka Lauristin, kes eristab järgmisi rolle: riigiametnik, teenuse pakkuja või haritlane. Lauristin leiab, et turumajanduse tulekuga on muutunud ühiskondlikud hoiakud ja kõik räägivad teenusest ning sellest, et klient on kuningas. (Lauristin 2001: 4).

Hea õpetaja on paljude arvamusest sündinud õpetajaks, ta on huvitav isiksus. Milline õpetaja kellelegi meeldib, see on küsimus. Tõsiasi aga on, et vaatamata suurepäraest eeldustest tuleb ikkagi õpetajaks õppida, kuigi palju saab ära teha ka ennast arendades. Intellektuaalses mõttes on head õpetajat kerge iseloomustada, sest ta on iga õpilase arengu, kasvamise ja õppimise mõjutaja, kujundaja ja teatud mõttes selle protsessi kulgemise eest vastutaja koolis. Ta on klassis õpetamisprotsessi juht ja klassikollektiivi kujundaja. Kõik need on rollid, mis võimaldavad õpetaja käitumist psühholoogiliselt analüüsida ja hinnata. (Lister 2012: 7)

Samamoodi Lauristin märgib, et õpetaja staatus on paljude aastate jooksul ühiskonna silmis langenud ja peavad õpetajad, kes sellele langusele ise kaasa on aidanud, oma kutse staatuse tõusule kaasa aitama. Lauristini on arvamusel, et haritlase tunnuseks ei ole diplom, vaid see, et ta on teadja, arusaaja, ekspert ja autoriteet, olles ka valmis võtma

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel vastutust ühiskonna põhiväärtuste püsimise eest. Õpetaja kui maa sool tähendab haritlast, mitte kitsalt eksperti, seega peab õpetaja uuesti olema valmis hakkama haritlaseks (Lauristin 2001). Lauristin positioneerib õpetaja Eesti kaasaegses ühiskonnas selgelt keskkihti ja siit tulenevalt – juhul kui me ei taha, et õpetajast saaks lihtsalt müügimees, tuleb meil õpetajaskonna eneseteadvust ja staatust oluliselt tõsta.

1.2. ÕPETAJA KUTSE

Viimasel ajal, õpetajalt koolis nõutakse palju. Kui uurida seda küsimust sügavamalt, siis tuleb pöörduda kutsestandardite poole.

1.2.1. Õpetaja töö kirjeldus ja selle osad

Õpetaja peamine roll on võimestada õppijat ja olla tema arengupartner, nii et saaks toimuda tähenduslik õppimine ja kujuneda selle õppija potentsiaali avav õpitee, arvestades riiklikes õppekavades seatud eesmärke. Õpetaja ülesandeks on süsteemselt arendada oma kutseoskusi ja olla kursis haridusuuendustega.

Õpetajate tööosad

1. Õppija toetamine

1. Teadlikkus õppija arengust ja õppimisest.
2. Õppija tundmaõppimine.
3. Õppija individuaalsete õpivajaduste toetamine.
4. Koostöise õppija kujundamine.

2. Õpi- ja õpetamistegevuse kavandamine

1. Õpetaja töö kavandamine.
2. Õpivara valimine, kohandamine või koostamine.
3. Õpikeskkonna kujundamine.

3. Õpetamine

1. Õppija arengu toetamine.
2. Klassi/rühma juhtimine.
3. Õppimise toetamine.
4. Õpimotivatsiooni toetamine.
5. Digitehnoloogiate mõtestatud kasutamise toetamine.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

6. Tagasisidestamine ja arengut toetav hindamine.

4. Refleksioon ja professionaalne enesearendamine

1. Õpetaja oma töö reflekteerimine ja enesearendamine.
2. Õpetamise ja õppimise uurimine ning pedagoogilise teadmuse levitamine.
3. Oma füüsilise, vaimse ja emotsionaalse heaolu tagamine.

5. Koostöö ja juhendamine

1. Kaasamine.
2. Lapsevanema nõustamine õppimise valdkonnas.
3. Õpikogukonnas tegutsemise.

6. Arendus-, loome- ja teadustegevus

1. Erialase teadmuse arendamine.
2. Haridusvaldkonna poliitika kujundamine ja arengu kavandamine. (Kutsekoda. Kutsestandardid: õpetaja, tase 7)

Kokkuvõttes nagu nähtub loetelust, koosneb õpetajatöö paljudest ülesannetest. Õpetaja töö on oluline, mitmekesine ja hõlmab paljusid inimelu valdkondi.

1.2.2. Õpetaja sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused on õpitud oskused käituda sotsiaalselt heakskiidetud viisil, mis loob positiivseid eeldusi tulemusliku suhtlemise saavutamiseks rühmas. Selline käitumine aitab saavutada suhtlemiseesmärke, positiivset mõju, vältida konflikte ning negatiivseid tagajärgi. Suhtlemine ja vastastikune mõju tekitavad meeldivaid emotsioone ning kujundavad ühist meie-tunnet grupis.

1. Kontakti loomise oskus: silmside, tervitamine, naeratus, tutvustamine ja tutvumine.
2. Oskus kuulata, märgata, peegeldada, saada tagasisidet nähtu ja kuuldu kohta.
3. Oskus luua häid suhteid, neid hoida ja arendada; vestlusoskus, dialoog.
4. Enesejuhtimisoskus: enesevalitsemine, enesekontroll, paindlikkus suhetes ja olukordades, enesekindlus ja -analüüs, enesetõhusus ja usk endasse.
5. Enesekehtestamisoskus, vastutuse võtmine, ei-ütlemise oskus.
6. Eneseväljendamisoskus: oskus anda edasi sõnumit kuulajatele arusaadavas keeles. Suhtlemissituatsiooni loomise, tajumise oskus ja hääle, kehakeele kasutamise oskus vastavalt situatsioonile.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

7. Oma mõtete, tunnete, soovide, nõudmiste, ootuste, abi, vajaduse väljendamise oskus ja oskus pakutavat vastu võtta.
8. Oskus mõista suhtlemispartnerit, empaatia, teise erinevuste mõistmine, oskus mõista teise tundeid, valu, rõõmu ja muret.
9. Koostööoskus, oskus leppida tööjaotusega, oskus olla juht või partner. Oskus nõustuda ühiste eesmärkide ja koostegutsemisega. (Lister 2012: 63)

Head õpetajad peavad olema paremad, mõistvamad, targemad ja täiuslikumad kui keskmine inimene. Õpetamine tähendab seda, et nad peavad inimlikest nõrkustest kõrgemale tõusma ja olema õigluse, organiseerituse, järjekindluse, hoolivuse ja empaatia musternäidiseks. Kokkuvõttes peavad nad olema alati vooruslikud. (Gordon 2006: 42)

1.3. KOOLI ROLL ÜHISKONNAS

Tähtis on teadvustada, et õppimine algab esimestest elupäevadest, ja selle aluseks on looduse poolt kaasa antud enesearenduse instinkt (uurimuslik käitumine), mis paneb meid huvi tundma kõige vastu meie ümber. Inimese arengut mõjutab väga tugevasti jäljendamise nähtus looduse poolt kaasa antud vajadus jäljendada vanemaid ja autoriteetsemaid esindajaid. (Leppik 2006: 9)

Demokraatlik ühiskond eeldab pidevat arengut ka haridusinstitutionides; ometi muutub elu nii kiiresti, et kool jääb võrreldes teiste valdkondadega – ajast maha (Koskenniemi, Hälinen 1974: 25).

Tänapäeva ühiskonnas on väga tähtsaks muutunud kool, mis on tegelikult õppimist korraldav asutus. Tuleb rõhutada, et inimesed on õppinud läbi aegade, see toimus ka eesti külas juba paar tuhat aastat enne koolide asutamist ja varemgi. Kooli eriline roll oli algul lugemis- ja kirjaoskuse õpetamine. (Leppik 2006: 9)

Eestis on ületähtsustatud õppimine vaimse tegevuse valdkonnas, kuid õppida on vaja ka keerulisi liigutusi. Need salvestuvad inimese protseduurilises mälus. Paljud tänapäeva tööd nõuavad aga mõttetegevuse ja liigutuste koordineeritud tegevust. Tuleb osata ühendada semantilises ja protseduurilises mälus olev materjal, mis ei ole väga lihtne. (Leppik 2006: 9)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Kool on koht, kus töötavad, õpivad, õpetavad ja suhtlevad inimesed ning suurel osal neist, õpilastel, pole selleks piisavat tarkust ega elukogemust. Nii on olemas õpetajal eriline vastutus, et tema mõju oleks õpilasele selline, mis soodustab tema arengut olevikus ja tulevikus. (Lister 2012:8)

Leino (2002: 17, viidates Foucault' 1980; 1990) väidab, et erinevad rollid koolis pingestuvad analoogselt vangi ja valvuriga – pedagoog näeb vaid probleemlast, kelle süüd uuritakse põhjalikult. Võib kooli, vangla ja armee viia ühise (distsipliinivõimu realiseeriva) nimetaja alla, kuna karistused neis kõigis puudutavad:

- aega (hilinemised, puudumised, töö katkestamine);
- tegevust (tähelepanematus, hoolimatus, innukuse puudumine, kolistamine lauaplaadi, pliiatsi);
- häirivat motoorikat (kohalt lahkumine ja klassis ringi kõndimine, tooliga kõõlumine, nihelemine, jalgadega sahistamine, pingile/raamatutele sodimine);
- füüsilisi kontakte teiste õpilastega (nügimine, löömine, näpistamine, juustest sikutamine, kõdistamine, asjadega pildumine);
- käitumist (ebaviisakus; sõnakuulmatus);
- tunnete väljendamist (nutmine, põhjuseeta naermine, omaette ümismine, vilistamine);
- millegi söömist/joomist tunni ajal (ka närimiskummi närimine);
- hoolimatust koolitöö suhtes (kodutööde mittetegemine, tähelepanematus, üleolev suhtumine õppimisse, õppevahendite puudumine);
- teiste asjade loata võtmist/rikkumist;
- õpetaja märkustele/korraldustele mittereageerimist;
- kõnepruuki (ebaviisakad väljendid, lobisemine, loata vastamine/rääkimine, sosistamine, hüüdmine);
- välimust ("valed" asendid, sobimatud liigutused, räpakus, väljakutsuvus, normile mittevastav riietus);
- kehahoidu (istuma peab korralikult, sest muidu kannatab käekiri);
- muud ebaadekvaatset käitumist (kirjade saatmine, kooliasjade kottipanek enne tunni lõppu või nende välja võtmata jätmine) (Foucault 1980: 39; Husa 1999: 67-68; Palmu 1999: 181).

Samuti Leino (2002) kinnitusel kuna klassid on suured ning õpetaja põhitöö on õppekava läbimine, ei saa ühtlustavaid reegleid alahinnata. Ta rõhutab, et nende järgimine aitab

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel tagada töörahu. Siiski tekib siin konflikt: haridus, mis peaks tegema vabaks, pigem harmoniseerib. Piirangud koolis puudutavad aega, ruumi ja käitumist. Ruum peab võimu realiseerimiseks olema võimalikult eraldatud. Suletud ruumis saab hõlpsamalt ülevaate puudujaist, lihtsam on õpilasi tundma õppida, valitseda ning nendega manipuleerida. Reastatud pinkidel on oma mõte – nii saab lapsi valvata. Kui mõni ei allu, võib õpetaja rakendada abinõusid (saata direktori jutule, jätta peale tunde vms). Seega võib öelda, et mõistel „haridus kodaniku jaoks“ on kahene tähendus: vanas ehk ühtlustavas koolis viitab see individuaalsuste ühtlustamisele, uues, lapsekeskses paradigmas aga eripära rõhutamisele sotsiaalsete pädevuste toetamise kaudu. Kooli rolliline olemus peaks lähtuma antud riigi arenguetapi spetsiifikast: kui haridusinstituutsiooni ootused ei kattu ühiskonna nõuetega, tekib konflikt, mille üheks väljundiks võib pidada kooliprobleemide süvenemist. Kui siia lisanduvad kodutaustaga seonduvad sotsiaalsed mured, kasvab õpetaja koormus oluliselt. (Leino 2002: 18)

1.4. ÕPETAJA ROLLIMUUTUSED

21. sajand muudab maailma kiiresti kõigis mõõtmetes. Pedagoogid, poliitikud, juhid ja õpetajad seisavad kiiretes muutustes silmitsi keeruliste väljakutsetega. Kaasaegsed õpetajad peavad kasvatama 21. sajandi õpilasi pehmete oskustega ja valdama nii õpetamisoskuste sisu kui ka õppimise integreerimist tehnoloogiaga. Uute tehnoloogiate tulekuga on õpetamine muutumas õpetajakesksest loengupõhisest keskkonnast õpilasekeskseks õpikeskkonnaks (Jan 2014).

Mõtestamine aitab kaasa õppimise enda edukusele ja huvitavamaks muutumisele. Erinevad inimesed õpivad elu erinevatel etappidel üsna erineval viisil ja erinevate eesmärkidega. See muudab õppimise olemuse väga keeruliseks. Õppimine on lai mõiste, sest õppimise tulemusena peavad inimese käitumises toimuma muutused. Vahel aga aetakse õppimine segamini omandamisega, mille tähendus on palju kitsam ja toetub tihti ainult mälule (Leppik 2006: 9).

Õpetaja on kasvataja, instruktor, järeleaitaja, lektor, treener, juhendaja, giid, mentor, guru, nõustaja, nõunik (McNess 2001: 207).

Leino (2002) sõnul õpetamist võib võrrelda kunstniku, kirikuõpetaja, kohtuniku või ohvitseri ametiga. Kasvatust peetakse ka kunstiks ning just loovus täiendab õpetaja rolli

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel kasvatajana. Kui koolihariduse andmine kuulus veel kiriku kohustuste hulka, siis õpetaja ning kirikuõpetaja rollid kattusid (lugemisoskust ning usulist kasvatust edendas üks ja sama inimene). Ilmselt sellest seigast on õpetajakutsesse jäänud “kiriklikke” elemente, mis rõhutavad verbaalset mõjujõudu. Samuti, kohtuniku roll aga peegeldub õpetaja töös juhtudel, mil ta analüüsib käitumisprobleeme ning langetab ainuisikulisi otsuseid. Õpetajat ohvitseriga võrreldes on sarnasuse aluseks tugeva närvikava eeldus, kindel juhtimisstiil, taktikaline ning strateegiline pädevus.

Ometi võiks õpetaja roll sisuliselt sarnaneda pigem arstiametile – on ju pedagoogi ülesandeks õpilase kasvatuslikke eeldusi uurida, diagnoosida ning selle põhjal õpetust vastavalt individuaalsetele iseärasustele realiseerida. (Leino 2002: 18-19)

Kooliuurijad tõdevad ikkagi, et mõnikord käitub õpetaja nagu arst (Viljanen 1988: 27-28).

Pedagoog vajab ka näitlejaoskusi, tuleks neidki õpetajakoolituse raames arendada (Heinmets 2002: 4).

Rolli mõju inimesele on alati kahesugune, kuigi psühholoogilises mõttes pole võimalik tegutseda koolis õpetajana, mõistmata, et sellega täidetakse alati õpetajarolli. Ühelt poolt roll piirab käitumisvabadust ja suunab selle kindlatele rööbastele, teisalt aga võimaldab suhtlemist asjalikumaks ja endastmõistetavaks muuta ning kõrvaldab tarbetu pinget ja määramatuse. Sel viisil pakub roll selle täitjale ka kaitset võimalike ootamatuste puhuks. Õpetaja roll on tema olemise viis ja käitumiste kogusumma, millele õpetaja peab vastama ja mida täitma. Seetõttu peegeldab õpetaja roll tema positsiooni koolis, olemasolevaid norme ja võimusuhteid. Igas organisatsioonis, nii ka koolis, oodatakse teatud sotsiaalsel positsioonil olevalt või teatud tegevuse eest vastutavalt isikult selle positsiooni kohast käitumist. Õpetajalt oodatakse õpetajakohast käitumist. (Lister 2012: 10-11)

Lisaks peab pedagoog nõustama, juhendama, distsiplineerima, infot jagama, instrueerima, kooliväliseid tegevusi korraldama ning koordineerima, vanemaid asendama, väärtusi juurutama, motiveerima, innustama, tulemusi evalveerima, sotsiaaltööd tegema, distsiplineerima, politseinikku ja detektiivi etendama, saavutusi mõõtma ning rekordeid fikseerima (Hargreaves 1972: 142).

Nõuded õpetajale on suured ja rollide paljusus ilmutab kasvutendentsi (Pedajas 1982: 40).

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Õpetaja elukutse on ühiskonnas avalik ja teada. Õpetajal endal, tundes hästi koolielu, võib olla keeruline otsustada ja hinnata, milline see õige õpetaja on. Rolliga seonduvad mitmed põhimõisted: rolliootused, rollikujutus, rolli omaksvõtt, rollirepertuaar, rollikonflikt ja rollikäitumine. Õpetaja rollipilt muutub koos ajaga ja muutuma peaks ka õpetaja rollikäitumine ning tema enda arusaamine uutest õpetajale esitatavatest ootustest ja nõudmistest. (Lister 2012: 11)

Õpetaja peamisteks rollipartneriteks on õpilased, direktor, kolleegid, lapsevanemad, sotsiaaltöötajad, psühholoogid. Leino väidab, et õpetaja rollide paljusus mahub järgmiste nimetajate alla: moraalne, ainekeskne, perenõustamisteemaline, sotsiaalne (Hargreaves 1972: 75).

Olukorda komplitseerib seik, et pedagoogi ametit iseloomustab üksinda töötamise (s.t abi mitte otsimise) traditsioon. Õpetajat on ikka peetud maa soolaks – tema roll kohaliku elu edendajana on olnud märkimisväärne (Leino 2002: 19).

Õpetaja rolli põhimuutusi võib sõnastada järgmiselt: kui varem oodati õpetajalt teadmiste vahendamist järgmisele sugupõlvele, siis tänapäeval tähtsustuvad sotsiaalsed pädevused ning paindlikkus (Tuunainen 1985: 23).

Pedagoogi ülesandeks on luua parim võimalik õpikeskkond, mis motiveeriks ning innustaks last õppimisel, teadvustades seejuures ta omavastutust.

Hea õpetaja olemusest rääkides rõhutatakse kolme sammast:

- usku õppimisse (s.t usku hariduse ja harituse väärtusesse);
- seotust täiskasvanueaga (õpetaja näeb lapses teelolijat täiskasvanute maailma);
- sügavat optimismi, mis kuulub alati kasvatusse (Simola 1998: 112).

1.4.1. Pedagoogilised strateegiad “vanas” ja “uues” koolis

Õpetusest võib rääkida kahes tähenduses:

- kui strateegiast, kus rõhutatakse representatsiooni, õpetatavate asjade tehnilist kirjeldust ning esitamist;
- või dialoogist, kus tähtsustatakse seoste loomist ning õpetaja-õpilase inimlikumat suhet (Aaltola 1998: 51, 60).

“Vanas” koolis valdas passiivsuse strateegia (õpilane jäi vastuvõtjaks). Selle kooli puudusteks ebaloomulikku suhet õpetaja ja õpilase rolli vahel (õpilase kahjuks);

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel ebaõiglast suhet klassikollektiivi ning üksikõpilase vahel (viimase kahjuks) (Leppik 1997: 14-15).

Samuti “vanas” koolis aktsepteeritakse lineaarset ehk ennustatavat mõtteviisi ning käitumist. Hinnatakse õppuri objektiivsust, analüüsivõimet, sõnastuse täpsust, teadmiste kopeerimisostkust, "õigete" mõttemallide valdamist, reeglitest kinnipidamist, ratsionaalset loogikat, umbisiklikkust. Suurt osa neist oskustest nimetatakse automaatseteks. õpetaja roll oli kõigis ainetes ning igas tunnis valdavalt mehaaniline (Viljanen 1988: 35).

Leino (viidanud 2002: 21, Kantola 1988; Heikkilä 1988; Korpinen 1988) väidab, et “vanas” koolis tähtsustatakse sooritusi, lastele antakse tagasisidet piiratult – vaid teatud arenguelementide kohta ja need üksikud asjad mõjutavad õpilase mina-pilti. Kui pedagoog harjub lapsi kujundama vaid karistuse kaudu, on tal sellisest stiilist raske vabaneda (Kantola 1988: 9; Heikkilä 1988: 51; Korpinen 1988: 95). Lapse enesehinnang antud protsessis langeb – ometi võiks just kool pakkuda eduelamusi kõigile (Leino 2002: 22).

Kui üldistada, siis võib nimetada “vana” kooli instrumentaalseks ning “uut” kooli ekspressiivseks. Must-valge jaotus on tinglik, sest tegelikus elus mõlemad variandid põimuvad. Uutes ühiskondlikes oludes ei piisa enam endisest autoritaarsest inimsuhtemallist, kuna see ei toeta inimese kasvu tervikuna (Kantola 1988: 7). Suurim erinevus “vana” ja “uue” kooli vahel on siirdumine õpetajakesksuselt õpilasele. (Leino 2002: 22)

Individuaalsuse väärtustamine eeldab isiklikku lähenemist õpilasele ning soodsat tööõhkkonda klassis: hierarhiate hajumist, frustratsiooni vähenemist nii omandatakse paremini ka akadeemilist teavet. Kuna õpetaja töö sisuks on õpioskuste juurutamine, sobiva materjali valimine, soodsa õhkkonna kujundamine, õpimotivatsiooni tekitamine, laste juhatamine aine juurde ning evalvatsioon, nimetatakse õpetajat veel ressursipersoniks, kes aitab õpilasel infot analüüsida (Krokkfors 1998: 76).

Hea pedagoog jätab alati ruumi avastustele ning juhindub järgmisi strateegiatest:

- pole vaja aidata alati, vaid tuleb õpetada lapsi üksteist aitama;
- tähtis on esitada küsimusi ning jätta mõtlemisruumi;
- oluline on võimaldada pikaajast vastutust;
- on vajalik provotseerida diskussiooni;

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

- tuleb tähtsustada elamusi (Kantola 1988: 127-128).

Teatud roll annab inimesele selle rolliga seotud tegutsemisvõimalusi, aga ühtlasi piirab tema käitumist. Roll esitab kohustused, aga annab ka õigusi. (Lister 2012: 11)

Lisaks sellele, et aine on huvitav, tuleb seda ka huvitavalt õpetada. Mõisted “eneseteadlikkus”, “suhtlemisoskus”, “otsustusvõime”, “refleksioon” ning “kriitiline mõtlemine” saavad hariduse uue filosoofia võtmesõnadeks (Young 1999).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et pole “uue” kooli õpilane pelgalt tegevuse objekt, vaid eeskätt subjekt, kes õigesti toetatuna – suudab endale ise eesmärgi seada, mõjutades sel moel omaenda (ja kogu kooli) arengut (Kääriäinen jt 1997: 17).

1.4.2. Õpetaja juhtimistegevused kaasaegses koolis

Õpetaja juhtimistegevuse aluseks on see, et ta tunneb oma õpilasi nii palju, et saab neist suunates ja teadlikult juhtides kujundada ühtse üksmeelse ja koostöötava koosluse. Õpetaja ei saa edukalt suhelda, mõjutada, õpetada ega teha koostööd kellegagi, keda ta ei tunne.

1. **Õpetaja on esindaja**, oma klassi esindaja koolis ja kooli eesmärkide, nõudmiste, põhimõtete esindaja klassis.
2. **Õpetaja on hindaja**, ta analüüsib tulemusi püstitatud eesmärkide alusel, oskab tunnustada edukaid õpilasi või leida põhjusi klassi ebaedus.
3. **Õpetaja on küsija**, ta kogub infot erinevatest allikatest, loob usalduse klassis, et õpilased julgeksid talle oma muresid rääkida. Ta küsib ka koolis teistelt õpetajatelt piisavalt infot oma klassi kohta, et saaks nende tulemusi parandada.
4. **Õpetaja kui ideede andja**, mitte kui tõekuulutaja. Alati polegi vaja õpetaja ideid, õpilastel on endilgi neid piisavalt. Aga mõnel juhul on vaja ideid, mis viiksid kollektiivi arengus edasi, võimaldaksid paremaid saavutusi. Õpetaja oskuslik juhikäitumine on selline, kus tema ideed saavad pehmelt omaseks, mitte ei esitata neid nii, nagu vaid temal oleks õigus. Selliselt käitub madala enesehinnanguga domineeriv juht, kes ei julge lubada teisi ideid enda mõtete kõrvale.
5. **Õpetaja kui korraldaja**, mitte pidev sekkendaja. Õpetaja kui organisator on juhitegevustes piisavalt kaalukas. Ta vajab klassijuhataja töödeks ja klassi tegevusteks plaani, kus on kirjas, kes mida teeb ja kes vastutab.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

6. **Õpetaja kui juht**, mitte kui tööloom, kes kõik ise ära teeb ja siis kaebleb: “Üks on loll ja teine laisk ja mina pean üksi rabama!” Palju kergem on mõnel õpetajal kõik ise ära teha ka õppetunnis: jagada pabereid, tõsta aparate, tuua raamatukuhjasid, selle asemel et õpetada õpilasi abistama tegevustes, mis polegi väga kerged ja lihtsad.
7. **Õpetaja kui idee teostamise juht**, mitte pealik ja kogu tunnustuse endale saaja. Vahel on idee uudne ja keeruline, kuigi väga põnev. Siis peab ka õpetaja ise uurima ja õppima, kuidas oleks kõige parem ideid teostada ja kogu protsessi juhtida.
8. **Õpetaja kui koostööpartner, klassikollektiivi tööjaotuses osaleja**, mitte üksikõikne kaasaveetav. Kui õpetaja on üks osa meist, siis osaleb ta ühistes üritustes rõõmu ja innuga.
9. **Õpetaja kui töötegija ja vastutaja**, mitte ainult patuoinas, kui midagi ebaõnnestub. Kui õpetaja osaleb koostöös ka realselt, siis on tal palju kergem mõista ja analüüsida, mis põhjusel tekkisid ebaõnnestumised ja vead.
10. **Õpetaja kui toetaja, abiline**, kes ei ilmu vaid siis kohale, kui on vaja plaksutaja olla. Juhi keeruline positsioon ongi olla kõrval (vähemalt moraalne tugi), mitte ise ära teha ega ka jätta teisi üksi tegema.
11. **Õpetaja kui innustaja**, inimene, kes tunneb oma õpilasi ja julgustab neid oma võimeid ja andeid kasutama ning arendama. Ta pole lihtsalt meelitaja, kes ilma selge eesmärgita mõnda õpilast kiidab.
12. **Õpetaja kui tujulooja ja positiivse mikrokliima kujundaja**, mitte raskustest hädaldaja. Õpetaja tunneb endal juhina vastutust hoida klassis sooja, sõbralikku ja positiivset mikrokliimat, kuna sellises olukorras on kergem õppida ka raskeid aineid. lk (Lister 2012: 53-55)

2. UURIMUSE METOODIKA

Käesolevas peatükis kirjeldan uurimuse metoodikat.

2.1. UURIMISTÖÖ EESMÄRK

Õpetaja töö ja rollid pidevalt muutuvad nagu teised valdkonnad meie ümber. Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada kuidas näevad õpetajate rolle nüüdisaegses ühiskonnas õpetajad, kooli juhtkond ja vanemad.

Eesmärgi saavutamiseks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas näevad õpetajad enda rolle koolis?
- Kuidas näeb kooli juhtkond õpetaja rolle koolis?
- Kuidas näevad lapsevanemad õpetaja rolle koolis?
- Millised on õpetajate, juhtkonna ja lapsevanemate arvamuste erinevused õpetaja rollide kohta?

Lähtudes uurimistöö eesmärgist ja uurimisküsimustest valisin uuringu läbiviimiseks kvalitatiivse uurimismeetodi. Kvalitatiivse uurimismeetodina kasutasin poolstruktureeritud intervjuusid.

2.2. UURIMISKESKKONNA KIRJELDUS

Oma uurimuse viisin läbi Narva Soldino Gümnaasiumis. Kooli tegutsemisvormideks on põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena. Koolis toimub statsionaarne õpe ning õppekeeleks on vene ja eesti keel. Koolis õpib 2022/2023 õppeaastal umbes 850 õpilast ja töötab 83 õpetajat. (NSG 2023)

2.3. VALIM

Valimisse kuulus viis õpetajat, nendest neli nais- ja üks meesõpetajat. Uuringu läbiviimiseks püüdsin valida õpetajaid, kes õpetavad erinevaid aineid ja omavad erinevat töökogemust koolis. Samuti oli minu eesmärk, et vastajate sugu ei oleks ainult naissugu.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Lastevanemate seas olid need, kelle lapsed õpivad erinevates kooliastmetes, et saadud tulemused oleks objektiivsemad. Samuti valimisse kuulus kooli õppejuht.

2.4. UURINGU LÄBIVIIMINE

Intervjuud õpetajate, lapsevanemate ja kooli õppejuhiga viisin läbi aprillis 2023. aastal Narva Soldino Gümnaasiumis. Leppisin küsitlervatega kokku kohtumised neile sobival ajal. Umbes nädal enne intervjuud tutvustasin intervjuu küsimusi respondentidele, et neil oleks võimalus intervjuudeks ette valmistuda.

Intervjuu alguses tutvustasin ennast ning uurimistöö eesmärki. Samuti palusin luba intervjuu salvestada diktofonile ning selgitasin, et tulemusi kasutatakse vaid bakalaureusetöö kirjutamiseks ja kaitsmiseks ja tagatakse vastanute anonüümsus.

Bakalaureusetöö uurimisosas koosneb poolstruktureeritud intervjuudest. Intervjuude läbiviimiseks koostasin küsimustikud. Poolstruktureeritud intervjuud tuginevad uurimistöös püstitatud uurimusküsimustele.

Intervjuu vormid asuvad lisades (LISA 1, 2, 3).

Poolstruktureeritud intervjuu on osaliselt standarditud vestlus. Töö käigus selgub, milliseid väärtuslikke andmeid hakkab ilmne ja mida võiks registreerida. Küsimuste esitamise järjekorra määrab intervjuueerija, kes võib küsimusi ka vajaduse korral ümber sõnastada ja juurde lisada. (Õunapuu 2014: 171-172)

Ühe intervjuu jaoks planeerisin umbes 15–40 minutit, kuna küsimused olid piisavalt mahukad. Kuna vastajate emakeel on vene keel, vastasid nad intervjuu käigus küsimustele vene keeles. Seejärel kuulasin mitu korda salvestisi, panin vastused kirja ja tõlkisin ise vene keelest eesti keelde. Usun, et see meede on põhjendatud sellega, et emakeeles vastates said vastajad teemasid terviklikumalt ja detailsemalt käsitleda ning see muutis nende vastused kahtlemata objektiivsemaks ja ma saan rohkem kasu oma uurimuseks.

Iga intervjuu lõpus tänasin vastanuid.

2.5. ANALÜÜSI METOODIKA

Intervjuus saadud andmeid analüüsin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga, mis aitab mõista intervjuus osalenud respondendi arusaamasid õpetajate rollidest. Kvalitatiivse analüüsimeetodiga keskendusin teksti sisu tähendusele, mõistes inimeste arusaamu ja arvamusi. (Laherand, 2008: 290)

Intervjuu tulemusi kirja pannes kuulasin mitmeid kordi salvestisi, see aitas keskenduda teksti sisule. Salvestiste kuulamisel transkribeerisin õpetajate, lapsevanemate ja kooli õppejuhi vastused.

Pärast transkriptsiooni kasutasin kodeerimist, et jaotada tekst osadeks ja märkida olulisemad momendid. Seejärel analüüsisin saadetud teksti ja tegin intervjuudest saadud tulemustest järeldused. Mõned tsitaadid esitasin kolmandas peatükis terve tekstina või lausena.

Et tagada intervjuueeritavate anonüümsuse kasutasin oma töös tulemuste kirjeldamisel eristavaid märgistusi, aga nimelt:

ÕP1, ÕP2, ÕP3, ÕP4, ÕP5 – õpetajad;

LV1, LV2, LV3, LV4, LV5 – lapsevanemad;

ÕJ – õppejuht.

Tulemusi analüüsid arvestan asjaoluga, et vastajad ei oleks äratuntavad. (Laherand, 2008: 292)

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

3.1. UURITAVATE TAUSTAANDMED

Uurimustulemused esitan intervjuu küsimuste järgi, mille põhjal vastati uurimisküsimustele kordamööda õpetajad, lapsevanemad ja kooli õppejuht. Poolstruktureeritud intervjuu kava asub lisades (vt LISA 1). Enne intervjuu läbiviimist tutvustasin respondentidele ennast ja uurimistöö eesmärki.

Intervjuus osales kokku üksteist inimest, kellest kaks oli meessoost ja üheksa naissoost.

Intervjuus osales kokku viis õpetajat, kellest üks oli meessoost ja neli naissoost. Vanuse järgi vastanute õpetajate vanus alates 32–62. Vastanud õpetajate tööstaaž jäi vahemikku 4–41 aastat. Pikima tööstaažiga õpetaja õpetab algklassides, lühema aga annab õpilaste ette ühiskonna-, loodus- ja inimeseõpetus, matemaatika tunde.

Õpetajate anonüümsuse tagamiseks kasutatakse vastuste analüüsimisel eristavaid märke: ÕP1, ... ÕP5.

Tabel 1. Uuritavate õpetajate taustandmed

Intervjuueeritav	Vanus	Sugu	Õpetatav õppeaine	Tööstaaž õpetajana
ÕP1	37	N	eesti keel teise keelena, muusika kk	10 aastat
ÕP2	32	M	ühiskonna-, loodus- ja inimeseõpetus, matemaatika	4 aastat
ÕP3	62	N	algklassid	41 aastat
ÕP4	57	N	tehnoloogiaõpetus, käsitöö, kodundus	38 aastat
ÕP5	59	N	matemaatika, programmeerimine, robotika	39 aastat

Andmed: Narva Soldino Gümnaasiumi õpetajad. Koostas bakalaureusetöö autor.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel Järgmise vastajate rühma moodustavad õpilaste vanemad. Siin viisin intervjuu läbi 5 lapsevanema seas, kellest üks oli meessoost ja neli naissoost. Vanuse järgi vastanute vanemate vanus alates 38–51. Vastanud vanemate lapsed õpivad käesoleval aastal 1.–12. klassides. Kolmel vanemal on olemas kõrgharidus. Lapsevanemate anonüümsuse tagamiseks kasutasin vastuste analüüsimisel eristavaid märke: LV1, ... LV5.

Tabel 2. Uuritavate lapsevanemate taustandmed

Intervjueeritav	Vanus	Sugu	Haridustase	Klass, kus laps õpib
LV1	38	N	keskeriharidus	6. klass
LV2	50	N	kõrgharidus	12.klass
LV3	43	N	kõrgharidus	1.klass
LV4	51	M	keskeriharidus	7.,11.klass
LV5	39	N	kõrgharidus	5.klass

Andmed: Narva Soldino Gümnaasiumi õpetajad. Koostas bakalaureusetöö autor.

Intervjuus osales ainult üks õppejuht, naissoost. Vastanud õppejuhi tööstaaž koolis on 5 aastat. Õppejuhi anonüümsuse tagamiseks kasutasin vastuste analüüsimisel eristavat märki: ÕJ.

Tabel 3. Uuritavate kooli juhtkonna taustandmed

Intervjueeritav	Vanus	Sugu	Tööstaaž õppejuhatajana
ÕJ	50	naine	5 aastat

Andmed: Narva Soldino Gümnaasiumi õpetajad. Koostas bakalaureusetöö autor

Järgnevalt kirjeldan tulemusi uurimiskava küsimuste kaupa. Analüüsi sisu täpsustamiseks ja ilmestamiseks kasutan löike intervjuudest. Respondentide intervjuulõigud on esitatud muutmata kujul.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Kuna antud uurimuse põhiküsimuseks oli õpetajate roll, oli neile küsimusi suhteliselt rohkem kui õpilaste vanematele ja kooli õppejuhile. Kohtumise alguses otsustasin, et peaksin alustama nende motivatsiooni uurimisest õpetajaks saada, samuti uurima, millised iseloomomadused ja isikuomadused peaksid olema koolis õpetaval inimesel. Osa küsimusi oli koostatud nii, et see sunnib vastajaid järele mõtlema.

3.2. ÕPETAJAKS SAAMINE JA MOTIVATSIOON ÕPETAJAAMETILE

Uuringu tulemusena selgus, et paljude vastajate jaoks olid peamiseks elukutse valiku ajendiks õpetajad. Just nemad motiveerisid oma eeskuju ja tööga pärast kooli lõpetamist haridusteaduskonda õppima ning pärast ülikooli lõpetamist kooli tööle.

//... Otsustasin õpetajaks hakata juba kooliajal, 1. klassis. Minu esimene õpetaja /nimi/ meeldis mulle väga. Mulle meeldis teda aidata. Kord ütles ta, et minust saab õpetaja. Tema sõnad osutusid reaalsuseks. Siis mängisin teismelisena gümnaasiumis õppides teatrirühmas õpetaja rolli, lavastuses. Tõenäoliselt said kõik need tegurid alateadlikult tõuke, et ma reaalselt pedagoogikasse õppima läksin...// (ÕP1)

//... Esimest korda tahtsin saada algklassides õpetajaks. Olin armunud oma esimesse õpetajasse – mäletan siiani tema kleite, pitskraed, mida ta alati kandis. Ma mäletan isegi tema käed. See oli esimene õpetaja, mis mulle mällu jäi. Ja ilmselt hiljem, kui ma keskkoolis käisin, olid keskkooli õpetajad mulle eeskujuks. Tahtsin neid jäljendada...// (ÕP3)

Kuid üks vastanutest otsustas elukutse kasuks 25-aastaselt. Kuid siin ka siin mängi oma rolli positiivne eeskuju.

//... Esimene mõte, et õpetaja olla on lahe, tuli 24-aastaselt. Sel ajal reisisin mööda Rootsit, kohtusin seal ühe geograafiaõpetajaga Saksamaalt, ta reisis, pidas oma blogi, seal oli nii hea näide, mulle tundus, et see on väga lahe. Lahke, avatud, huumoriga mees. Sest hakkasin võrdlema teda oma õpetajatega...// (ÕP2)

Põhihariduse omandamine on meie vabariigis kohustuslik, iga õpilane õpib koolis, veedab seal vähemalt 9 aastat. Kuid mitte kõigist neist ei saa õpetajaid.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Üldjoontes võib järeldada, et õpetajad olid tulevastele õpetajatele suureks motivatsiooniks – just need inimesed suutsid oma töökirega innustada neid nii rasket tööd tegema. Tänu õpetajatele töötavad nad nüüd koolis, kingivad lastele oma armastust ja jagavad nendega väärtuslikke teadmisi.

3.3. ÕPETAJATÖÖ MITMEKESISUS

Küsimuse “*Mis Teie arvates on õpetajatöös kõige keerulisem?*” vastustest selgus, et õpetajad ja lapsevanemad näevad õpetaja töö keerukust erinevalt. Õpetajad näevad raskusi näiteks selles, et klassiruumis on korruga erineva ettevalmistusega õpilased, see raskendab õppeprotsessi.

//... Minu jaoks on ilmselt kõige keerulisem see, et tulevad erineva ettevalmistustasemega lapsed. See tähendab, et samas klassis on samal ajal väga kõrge potentsiaaliga õpilased ja kahjuks lapsed, kellel on see raske. Ja seetõttu on minu jaoks ilmselt kõige raskem õppetunniks ettevalmistada nii, et see oleks kõigile huvitav...// (ÕP3)

Õpetajad pööravad suurt tähelepanu tundideks valmistumise protsessile. Nende vastuste järgi on selge, et nad peavad oluliseks mitte lihtsalt tundide ettevalmistamist, vaid nende huvitavaks ja põnevaks muutmist.

//... Õpetajatöö kõige raskem osa on tundide huvitavaks tegemine. Tegelikult pole neid keeruline koostada. Sest mulle tundub, et 4 tööaasta jooksul olen juba välja töötanud oma tundide koostamise algoritmi. Ma tean täpselt, kui palju aega vajan konkreetse teema jaoks valmistumiseks. Aega on võimalik arvutada, aga et tund oleks huvitav ja enamusele sobilik, on see keeruline. Ma tahan alati, et õppetund oleks võimalikult tõhus...// (ÕP2)

Samuti ei unusta õpetajad õpilaste motivatsiooni, mõistes, et see on õppeprotsessi võimas komponent. Kuid samas mõistavad nad, et ka vanemad peaksid selles protsessis osalema.

//... Kõige keerulisem on lapsi motiveerida. Tõsta neis huvi õppimise vastu. Aga see puudutab õpilasi. Ja viimasel ajal, kui minust sai klassijuhataja, on minu jaoks kõige keerulisem töö vanematega. Suhtumine õpetajatesse on muutunud, sageli suhtuvad vanemad õpetajasse kui teenindajasse, see ei tohiks nii olla...// (ÕP4)

Lapsevanemad näevad oma vaatenurgast raskusi õpetajatöös. Nad usuvad, et õpetajatel on keeruline leida lähenemist igale õpilasele. Eriti raske on seda teha klassides, kus on

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel üle 30 õpilase. Samuti pannakse rõhku õpetaja psühholoogilisele ja emotsionaalsele seisundile.

//... Kõige keerulisem on säilitada vastastikune mõistmine ja austus ning mitte emotsionaalselt läbi põleda...// (LV2)

Tahaksin märkida, et lapsevanemad mõistavad, et õppimisest mittehuvitavaid õpilasi on raske motiveerida. Raske on töötada õpilastega, kes on õppeprotsessis mahajäänud ja ei pinguta raskuste ületamiseks. Kuid vanemad ise mõistavad, et probleem ei ole ainult õpilastes, vaid puudutab ka vanemaid endid.

//... Keeruline on töötada mahajäänute õpilastega, kes ei ole motiveeritud õppima ja suhtlema õpilaste vanematega, kes ei aktsepteeri oma lapse probleeme, on need tegurid minu arvates õpetajatöös nii rasked kui ka ebameeldivad...// (ÕP1)

Kooli õppejuhi arvates on õpetaja töös kõige keerulisem töö vanematega. Just seda õppejuht kohe alguses märkis. Õppejuht märkis, et üldiselt tulevad õpetajad oma põhiülesannetega õpetajana hästi toime, kuid probleemid tekivad just lapsevanematega suhtlemisel. See võib olla mitte ainult raske, vaid ka ebameeldiv töö, sest need probleemid, mida õpetaja ei suuda lahendada õpetaja-vanema tasandil, lahendatakse juba lapsevanema-direktori tasandil.

//... Kõige raskem on koostöö vanematega. Vanemad reageerivad mõnikord väga närviliselt kommentaaridele, hinnangutele, olukordadele ... Ja muidugi töö keeruliste õpilastega. Need on probleemid, mis ei ole seotud kasvatusprotsessiga, vaid õpetajate ja vanemate vahelise suhtlusega...// (ÕJ)

Lapsevanematele tekitas raskusi küsimus, mis on õpetaja ametis kõige lihtsam. Paljud lapsevanemad ei saanud öelda, et see õpetajatöös kerge võib olla, sest peavad seda ametit üheks raskemaks. Kuid mainiti õpilastega suhtlemise lihtsust, kuna teatud vanuses on õpetaja autoriteet palju suurem kui vanemate oma.

//... Kõige lihtsam on õpetaja töös minu lapsel vanuses, mil õpetajal on tema jaoks suur autoriteet. Ja kõik, mida õpetaja ütleb, on tema jaoks oluline. õpetajal on võime mõjutada lapse meelt...// (ÕP1)

Õpetajad said oma töö lihtsuse osas sõna otseses mõttes rääkida. Nad märkisid, et eriti põhikoolis on neil lihtne õpilastega suhteid luua.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Minu töös on kõige lihtsam lastega suhelda, sest kui sa armastad oma ametit, siis teed seda, mida armastad. Ma armastan lapsi, mul on lihtne nendega koos olla! Ma armastan oma tööd...// (ÕP3)

//... Minu töös on kõige lihtsam lastega suhtlemine, nende lainel olemine. Ma mõistan neid, nemad mõistavad mind...// (ÕP3)

Lisaks, paljud õpetajad armastavad endiselt oma ametit, neil on lihtne lapsi õpetada, tunde läbi viia, nendega suhelda. See on õpetajaks olemise lihtne osa.

//... Kõige lihtsam on see, kuidas tööpäev lendab, sa ei märka, sa ei mõtle, et oled tööl, sest sinu jaoks on see osa elust. Tööl veedab õpetaja üldiselt palju aega õpilastega suheldes, nad saavad sulle lähedaseks, mitte võõrasteks. See tekitab tunde, et elu läheb mööda ja lahustub kooliellu, tundub, et isiklik elu taandub tagaplaanile ja elamiseks pole aega...// (ÕP4)

Küsimusele „Mis on õpetajaametis kõige huvitavam?“ olid õpetajate vastused selles osas sarnased, et see amet on loominguline ja seetõttu huvitav. Paljud õpetajad märkisid, et nende jaoks on huvitav mõelda välja huvitavaid tunde, kasutada tundides erinevaid meetodeid, koostada interaktiivseid ülesandeid ja mänguliselt edasi anda tunnimaterjali. Sellisteks tundideks valmistumine võtab kahtlemata palju aega ja vaeva, kuid paljud õpetajad püüavad vanu õpikuid vähem kasutada ja soovivad muuta oma tunnid lõbusaks ja provokatiivseks. Õpetajad püüavad oma tundidesse alati midagi uut tuua – nad on omaerialal loovad, otsivad uusi meetodeid. Nad püüavad muuta oma õppetunnid mitmekülgseks. Nad teavad hästi, et elu muutub ja teevad igal aastal tööplaan ümber, et ajaga kaasas käia.

//... Kõige huvitavam on välja mõelda, kuidas õpetada uusi teemasid erilisel viisil, mitte nagu alati. Armastan koostada lastele huvitavaid töölehti, interaktiivseid ülesandeid, mängu. See võtab suurema osa ajast, kuid ma ei tea, kuidas töötada "õpiku-töövihikuga" ega taha!...// (ÕP1)

//...Kõige huvitavam - on planeerida tööd. Ma ei korda end kunagi. Ma ei tee kunagi aastast aastasse sama tööd. Igal aastal mõtlen välja midagi uut, teema muidugi jääb, aga lõpptulemus on alati erinev...// (ÕP4)

Huvitav moment õpetajate arvates oma töös on ka õpilaste jälgimine. Jälgida, kuidas õpilane tema silme all kasvab ja areneb. Huvitav on jälgida õpilaste käitumist, kuidas nad käituvad klassiruumis ja vahetunnis, kuidas nad omavahel suhtlevad ja milliseid edusamme nad õpetaja abiga saavutavad. Eriti meeldib on jälgida õpilasi, kes saavutavad teatud kasvu ja edu, näha, millal on märgata õpetaja töö tulemust.

//... Minu jaoks on kõige huvitavam kõrvalt jälgida. Peatuda ja jäädvustada hetked oma mällu ja südamesse. Kuidas õpilased käituvad, suhtlevad, žestikuleerivad. Koolis meeldib vaadata ja nautida õpilases toimuvaid muutusi, kui tegid plaani, mida tahtsid õpilasele anda – teda õpetada ja näha, kuidas see toimib. Ja võib näha edusamme, mis on tõesti olemas. Näha, et su töö on tulemuslik ja et oled oma käe külge pannud. Eriti siis, kui õpilased saavutavad häid tulemusi...// (ÕP2)

Algklassiõpetaja märkis, et huvitav on jälgida, kuidas lapsed mõtlevad ja oma mõtteid väljendavad.

//... Kõige huvitavam ... Noh, kuna ma töötan algklassides, on kõige huvitavam nende mõtteväljendus, kui nad ütlevad midagi nii huvitavat. Siis naerad kaua. Huvitav – kui valmistad ise huvitavaid tunde ette. Ja lapsed on sellega rahul...// (ÕP3)

Kooli õppejuht leiab, et õpetaja töö lihtsus seisneb selles, et tegemist on oma ala professionaalidega. Siin pole neil raske lastele õpetada seda, milles nad ise asjatundjad on.

//... Kõige lihtsam ja huvitavam on õpetada oma ainet, viia läbi tunde, suhelda õpilastega klassiruumis...// (ÕJ)

Kõige ebameeldivam õpetajaametis on õpetajate endi sõnul see, et nende arvates mõnikord alahinnatakse nende tööd. Tuleb mõista, et loomulikult on tegemist üksikjuhtumitega ja probleemid tekivad ainult siis, kui õpilasega ei õnnestu ühist keelt leida, sellesse konflikti löövad kaasa vanemad ja administratsioon.

//... Kõige ebameeldivam meie töös on see, kui sinu tööd ei hinnata. Õnneks läheb administratsioonil selles osas hästi! Ma räägin rohkem vanematest, kes mõnikord ei ole tänulikud ja on ebaviisakad. Kuid lastega suhtlemine kaalub positiivsete emotsioonide poolest siiski üles...// (ÕP1)

Üheks ebameeldivaks hetkeks peavad õpetajad ka suurt koormust. See kehtib mitte ainult kontakttundide arv ja klassiruumi juhtimise koormus. Nende arvates kestab õpetaja töö ööpäev läbi ja niimoodi kõikidel nädalapäevadel ning isegi siis, kui on aeg puhkamiseks ja lõõgastumiseks, ei saa õpetaja seda täiel rinnal teha, sest tal on oma kohustused alati meeles.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Kõige ebameeldivam on see, et mõtted tööst ei jäta sind isegi kodus. õpetaja töö on 24/7, kuid see pole mitte ainult kõige ebameeldivam, vaid ka üks raskemaid. Kaasaegsel õpetajal on palju kohustusi – eriti klassijuhatajatel, sest tööajal ei jõua kõike teha, mis on plaanitud...// (ÕP2)

Üks õpetajatest märkis, et tema jaoks oli ebameeldiv, kui vanemad lubavad endal kodus lapse juuresolekul õpetaja üle arutleda ja samal ajal lubavad endal alandada vestluses õpetaja autoriteeti. Laps võtab seda tõsiselt ja õpetaja töö on devalveerunud. õpetaja püüab terve päeva saada õpilasele eeskujuks ning see autoriteet, mille ta on ehitanud, variseb vanemate hoolimatutest sõnadest kokku.

//...Ebameeldivad hetked õpetaja töös - see on, kui vanemad arutavad õpetajat laste juuresolekul ja siis tulevad lapsed klassi ja ütlevad: "ja mu ema ütles, et" Ma tahan neile vanematele edasi anda - nüüd, kui usaldasite oma lapse minu kätte, siis olge selle vastu lahke ja õpetage lapsele, et õpetaja on temale eeskujuks...// (ÕP3)

Vanemate seisukohalt võivad ebameeldivad momendid olla mõnevõrra erinevad õpetajate nägemusest. Aga üldiselt saavad lapsevanemad aru, et õpetajatel on ebameeldiv näha, et nende tööd ei hinnata, nad lubavad endale õpetaja suhtes põhjendamatu kriitikat. Üks vastus sellele küsimusele oli ühe lapsevanema väide, mis võis küll mõnevõrra üldistada, kuid väljendas huvitavat mõtet, mis puudutab kõiki erialasid. Tema arvates on kõige ebameeldivam näha oma töö negatiivset tulemust.

//... Kõige ebameeldivam on see, kui õpilane ei saa hakkama, õpetaja tunneb end süüdi ja see on ebameeldiv. ...// (LV4)

Kooli õppejuhi silmis on õpetaja töös kõige ebameeldivam töö dokumentidega ja aruandlusega. Õpetajad kulutavad sellele palju aega ja vaeva, selle asemel, et klassiga rohkem aega veeta.

//... Kõige ebameeldivam õpetaja töös on vajadus täita dokumente, kirjutada eneseanalüüsi...// (ÕJ)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetajate sõnul on neil raske töötada klassiruumis, kus korraga õpivad erineva teadmiste tasemega lapsed, raskusi on ka mahajäänud õpilaste motiveerimisega ning sellesse tuleks kaasata lapsevanemad. Mõnikord on õpetajatel raske valmistada ette tundi, mis oleks huvitav ja tõhus kõigile klassi õpilastele. õpetajad

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel on ärritunud, kui vanemad alahindavad õpetaja tööd ja lubavad endale õpetajate kohta alandavaid märkusi.

Lapsevanemate hinnangul on õpetajal raske luua õpilastega usalduslikke suhteid, eriti suurtes klassides, ja motiveerida mahajäänud madala motivatsiooniga õpilasi. Lapsevanemad ei pea õpetaja tööd lihtsaks, üheks raskemaks ülesandeks peavad nad lastega ühise keele leidmist. Kuid õpetajad märgivad vastupidi, et nad on õpilastega samal lainel ning neil on lihtne ja meeldiv omavahel suhelda. Nad valmistavad ja viivad oma õpilastele innustunult läbi huvitavaid tunde. Õpetajatel on huvitav ja oluline jälgida õpilasi, näha ja olla uhked, kui nad edu saavutavad.

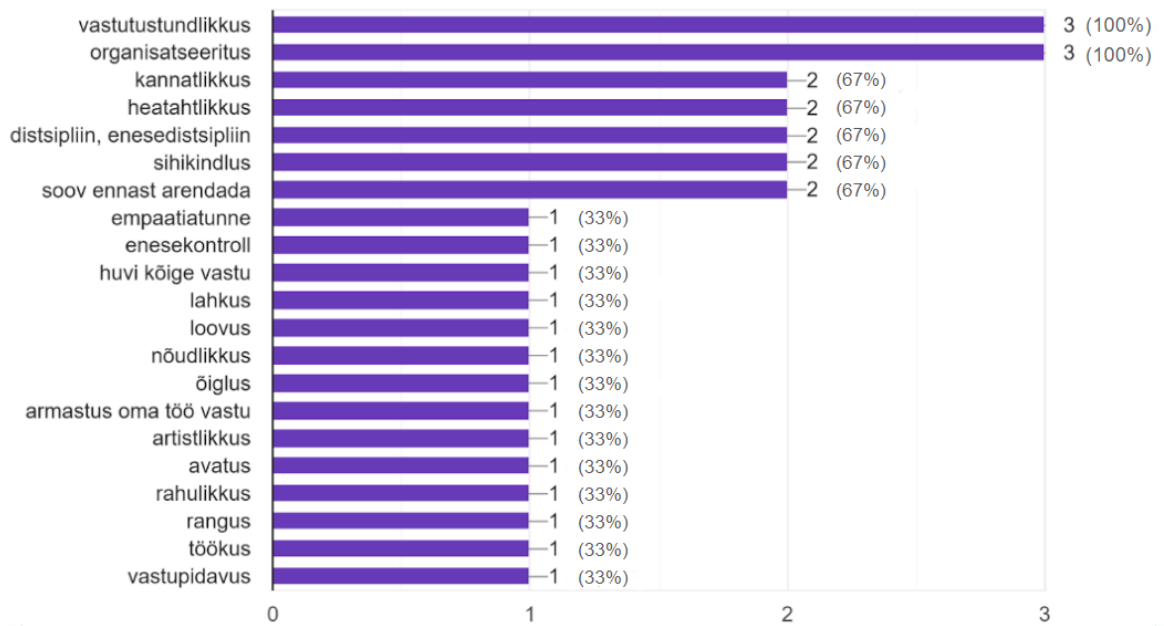
Kooli õppejuht usub, et õpetaja on oma ala asjatundja ja tal on oma ainet lihtne õpetada, kuid nad usuvad, et õpetajatel võib olla keeruline töötada vanematega.

3.4. ÕPETAJATE ISELOOMUJOOSED

Õpetaja töö hõlmab teatud inimlike omaduste kogumit. Kahtlemata olid peaaegu kõik küsitletud õpetajad juba piisava töökogemusega ja võisid pikalt rääkida, millist iseloomuomadust ja millist rolli õpetaja vajab. Õpetajad nimetasid erinevaid omadusi ja püüdsid neid kohe põhjendada.

Kokku nimetasid õpetajad 23 iseloomuomadust, mis nende arvates peavad õpetajal olema. Iga vastaja tõi välja 4 kuni 10 õpetajale omast omadust. Kõige populaarsem oli vastutustunne ja organiseeritus. Teisel kohal olid korraga mitmed õpetaja isikuomadused, mida on vaja endas harida, kui tahad erialale jääda. Nendeks omadusteks osutusid: kannatlikkus, heatahtlikkus, distsipliin (enesedistsipliin), sihikindlus ja soov areneda. Teisi omadusi nimetati ainult ühel juhul.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Joonis 1. Õpetaja iseloomujooned, mis on vajalikud õpetajate arvamuse põhjal

//... Esikohale paneksin vastutuse. Sest me kanname õpilaste eest suurt vastutust. Lapsed on meie tulevik ja mitte ainult piltlikult öeldes, vaid arusaam, et igast õpilasest kasvab väärt ühiskonna liige. Loovus on 100%. Kui olete ise loominguiline inimene, saate seda oma õpilastele edasi anda. Organiseeritus on oluline. Oskus seada eesmärke ja minna eesmärgi poole. Vastupidavus ja enese kontroll näiteks siis, kui õpilane ei käitu nii, nagu sina soovisid ja sul on vaja leida õiged sõnad ning mitte emotsioonidega üle piiri minna...// (ÕP2)

//... Õpetaja jaoks on olulised sellised iseloomuomadused nagu lahkus, rahulikkus, töökus, distsipliin, vastutustundlikkus, sihikindlus, empaatiatunne, soov ennast täiendada. Oleme oma koolilastele eeskujuks ja kui näitame neile üles negatiivseid omadusi, saame need vastu. Nagu öeldakse, mida külvad, seda lõikad...// (ÕP1)

//... Esiteks on see kannatlikkus, see peab olema kannatlikkus. Ja õigus on õpetaja jaoks kõige olulisem omadus. Tuleb end mõnel hetkel painutada ja olla suhetes, hinnangutes õiglane. Rangust on vaja, ilma ranguseta on üldiselt raske õpetaja olla. Enda suhtes range olemine ja õpilaste suhtes range olemine. Veelgi enam, kui õpetaja teeb märkusi, peab ta ise järgima reegleid, mida ta nõuab õpilastelt. Organiseeritus on samuti oluline õpetaja iseloomujoon...// (ÕP4)

Õpetajate vastuste põhjal võib järeldada, et nad on teadlikud, et neil endal on olemas kõik omadused, mis nende hinnangul peaksid olema õpetajatel, kuid nad on enda suhtes üsna kriitilised ja mõistavad, et endaga tuleb veel tööd teha. Alati on, mille poole püüelda, arenguruumi on ja täiuslikkusele pole piire.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Arvan, et mul on loetletud omadusi rohkem, kuid alati on, mille poole püüelda ja milles areneda...// (ÕP1)

//... Tegelikult mitte, aga ma töotan pidevalt enda kallal...// (ÕP5)

Lapsevanemate vastused küsimusele “*Millised iseloomujooned on teie arvates õpetajarollis vajalikud?*” ei olnud nii üksmeelsed kui õpetajate puhul. Aga ühes õpetajale vajalikus kvaliteedis langesid nende arvamused siiski kokku. Nende arvates on väga oluline armastus ja lahkus õpilaste vastu. Seda märkisid peaaegu kõik vastajad. Vanemad märkisid ära ka sellised omadused nagu ausus, empaatia, ettevõtlikkus, järjekindlus, kannatlikkust, loomingulisus, rangus, sihipärasus, tasakaalukus ja vastutustunne.

//... Õpetaja peab olema nii lahke, et lapsed käiksid koolis hea meelega, kui ka range ja järjekindel, et lapsed kuuletuksid õpetajale ja mõistaksid selgelt õpetaja nõudeid. Õpetaja peab olema loominguline ja suutma oma tundi huvitavalt esitada. Õpetaja peaks olema tolerantne ja tähelepanelik, märkama õpilase võimalikke raskusi ning aitama lapsel neid raskusi lahendada...// (LV3)

//... Ettevõtlikkus – kaasaegse õpetajal aitab see kvaliteet luua mis tahes loomingulisi projekte, mis võib aidata kaasa õpilaste loomingulise ressursi avalikustamisele. Sihipärasus – ilma teatud keskendumiseta oma valdkonnas ei suuda ta midagi teha. Tasakaalukus – õpetaja peab olema vaoshoitud olukordades, mis ergutavad intensiivset põnevust, peab näitama üles meeledkindlust, peab olema ennast valdav ja rahulik muutuvates tegevustingimustes...// (LV5)

Kahtlemata võib vanemaid mõista. Lapsi kooli pannes loodavad nad, et nende laps on heades kätes ja koolis on ta ümbritsetud inimestest, kes oma eeskujuga suudavad neid õppima motiveerida anda teadmisi, võimaldab neil jätkata enesekindlalt läbi elu. Koolis veedab õpilane keskmiselt 5–8 tundi ja sageli saab just õpetaja temaga palju rohkem suhelda kui vanemad ise.

Kooli õppejuhi sõnul peaks õpetaja olema lahke, kuna lastele ja kolleegidele kurjad õpetajad ei meeldi. Väga hästi märgati stressitaluvust, kuna arvatakse, et pingelisi olukordi tuleb ette ka õpetajaametis.

//... Väga oluline on, et õpetaja oleks hea stressitaluvusega. Peate tegelema oma emotsionaalsete kogemustega. Emotsionaalse läbipõlemise oht on erialal väga kõrge...// (ÕJ)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

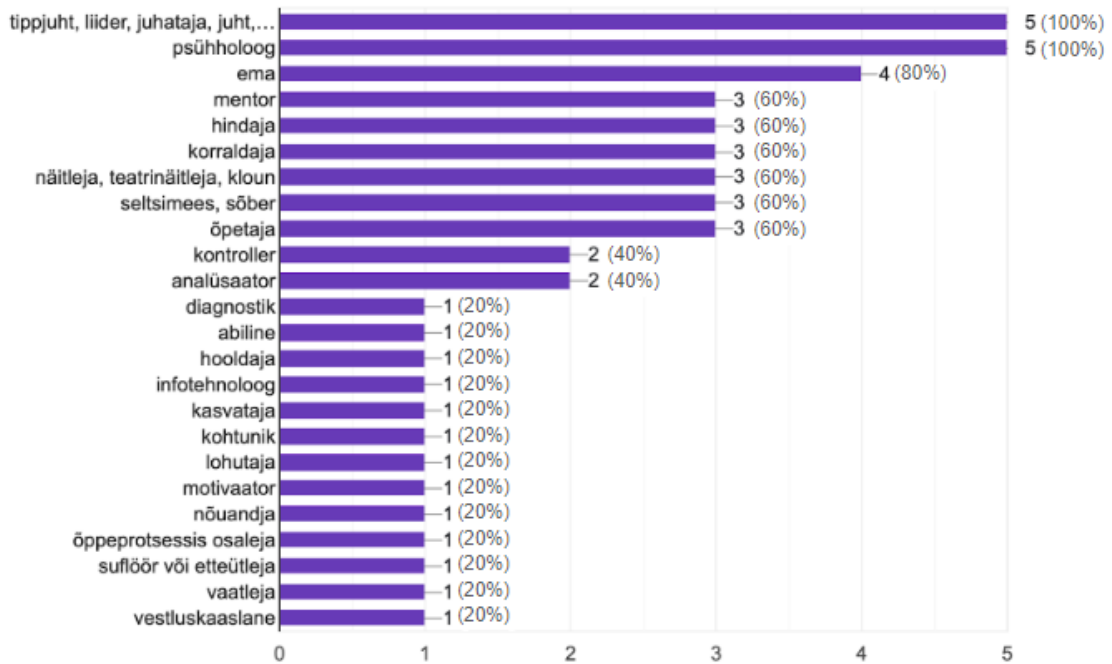
Uuringus osalenud õpetajate arvamused selles küsimuses ühtisid. Peaaegu kõik õpetajad peavad oma ameti juures kõige olulisemaks vastutustunnet ja organiseeritust - nad aitavad õpetajaid oma erialal. Nad mõistavad suurepäraselt, et õpetaja erialal on vaja end pidevalt täiendada. Ja ka peavad tähtsaks kannatlikkust, distsipliini ja sihikindlust. Õpetajad olid selles küsimuses oma seisukohtades üsna üksmeelsed, mida ei saa öelda lastevanemate kohta. Vanemad nimetasid palju erinevaid omadusi, mis nende arvates peaksid õpetajal olema. Aga vastustes oli peamine, et õpetaja oleks nende arvates lahke ja peaks õpilasi armastama. Lapsevanemate arvates on õpetaja jaoks olulised omadused ausus, empaatiavõime, ettevõtlikkus, järjekindlus ja kannatlikkus. Kooli õppejuhi sõnul peaks õpetaja olema lahke ja tingimata hea stressitaluvusega.

3.4. ÕPETAJA ROLLID

Kahtlemata mõistame me kõik, et õpetajal on klassiruumis palju rolle. See oleneb tunni teemast, olukorrast klassiruumis, õpilaste koosseisust, meeleolust. Siin saab loetleda palju tegureid. Mõnikord ei oska isegi õpetajad ette näha, millist rolli nad tänases tunnis etendavad. Kahtlemata taaskehastub õpetaja ja siin võib kindlalt väita, et kool, klassiruum muutub tunni jooksul stseeniks, kus peamiseks näitlejaks on õpetaja ise. Milliseid rolle saab õpetaja klassis täita? Esmalt tulevad vaatluse alla õpetajate rollid.

Küsimusele „*Palun loetlege rolle, kes Te olete õpetajana klassis?*” vastates nimetasid õpetajad kokku rohkem kui 25 rolli, mida nad klassiruumis enda arvates täidavad. Iga õpetaja sai loetleda 10-15. Vastajate-õpetajate hinnangul olid õpetaja peamised rollid: juht, psühholoog ja ema. Lisaks märkis iga vastaja, et õpetaja peaks olema juht ja psühholoog. Teised populaarsed vastused olid: mentor, hindaja, korraldaja, sõber, kontrolör ja õpetaja. Muid rolle mainisid vastajad vaid ühel juhul.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Joonis 2. Õpetajate vastused küsimustele „Palun loetlege rolle, kes Te olete õpetajana klassis?”.

Üks õpetajatest märkis oma õpetamiskogemust analüüsis, et aja jooksul õppis ta ära õpetamisest naudingut saamise ja tahvli ääres seistes hakkas ta end enesekindlalt tundma.

//... Mu temperament on muutunud, varem olin väga melanhoolne. See väljendus hirmus rääkida suure hulga inimestega, rääkida nende ees. Iga õppetund on etendus. Nüüd olen hakanud seda isegi nautima...// (ÕP2)

Samuti öeldi, et sellel erialal ei ole alati ülikiire karjäärikasv, kuid enesearengu kasv on see-est piiramatu. Õpetaja on inimene, kes areneb pidevalt oma erialal ja püüab iseõppides kasvada, läbib lisakursuseid, et ajaga kaasas käia ning kiire arengu ja kiire elutempoga kaasas käia.

//... Õpetajatöö eeldab, et selles ametis ei saa kuidagi paigal seista. Elukutsel pole n-ö lage. Kui karjäärikasv pole nii märgatav, näiteks õppejuht, koolidirektor, töö ülikoolis, haridusminister ... siis sisemiselt saab lõputult kasvada. Staatus ühiskonnas, kui ütled, et oled õpetaja, siis inimesed vaatavad sind erinevalt...// (ÕP2)

Enamik õpetajaid kaldus arvama, et nende peamine eesmärk on lapsi õpetada – jagada teadmisi, anda teavet. See on kahtlemata kõige olulisem roll, teised rollid on abistavad ja taanduvad tagaplaanile.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Kõige sagedamini kasutan ma just õpetaja rolli - selle sõna otseses tähenduses ja isegi sageli on see range õpetaja - klassi juht, autoriteet, keda tuleb kuulata ja järgida juhiseid...// (ÕP2)

Kõrvale pole jäetud ka õpetaja rolli organiseerijana, see roll võimaldab õpetajal luua õpilastele mugava õpikeskkonna, milles on võimalik tõhusalt töötada ja õppida. Ta viib läbi ka õppekavaväliseid tegevusi, mis on õppeprotsessi lahutamatu osa – need on väljasõidud teatrisse, kinno, muuseumidesse ja klassiga loodusretked.

//... Klassis roolib õpetaja. Ta juhib klassi. Palju oleneb õpetajast – ta on seal peakorraldaja. Alustades istekohast, kuidas panete õpilasi istuma. Mis kell ja mida teete...// (ÕP2)

Märgin ära ka õpetaja rolli õppeprotsessis endas osalejana. Ja mitte ainult teadmiste allikana, vaid ka õpilasena. Näiteks kui tunnis on planeeritud paaristöö ja õpilane jääb ilma lauakaaslaseta, siis võtab õpilase rolli ajutiselt enda kanda õpetaja.

//... Õppeprotsessis osaleja. Näiteks kui on paaristöö ja üks õpilastest jääb paarita, siis istun temaga maha ja töotan õpilasena...// (ÕP3)

Sageli võrreldakse õpetaja rolli näitleja, kunstniku, klouni rolliga. Õpetaja elukutse on kahtlemata väga loominguline.

//... Kuna töotan algklassides, keelekümbelklassides, kasutan siiski sagedamini teatrinäitleja rolli, püüdes žestide, miimika ja emotsioonidega võimalikult selgelt infot "vaatajale" edastada. Tihti olen vaatleja rollis, mulle meeldib jälgida, kuidas lapsed arutlevad, järeldusi teevad, variante otsivad. Noh, kuna need on väikesed lapsed, peate mõnikord olema "ema", lohutama, selgitama, aitama...// (ÕP1)

Palju tähelepanu pööratakse õpetaja rollile psühholoogina. Igas ametis on psühholoogia oluline, kuid õpetajaametis on sellel väga suur roll. Selles ametis õpetaja toetab õpilast, annab võimaluse kaasa rääkida, jagada raskusi ja rõõme, kiita, heaks kiita, motiveerida õppima. Arvestades, et koolis on muidugi koolipsühholoog, aga reeglina töötab tema üksi 800 õpilase juures ja igaüheda ta lihtsalt ei saa füüsiliselt kontakti. Seetõttu võtavad õpetajad selle funktsiooni enda kanda.

//... Psühholoogina - toetan, kuulan, annan nõu, kui vaja...// (ÕP4)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

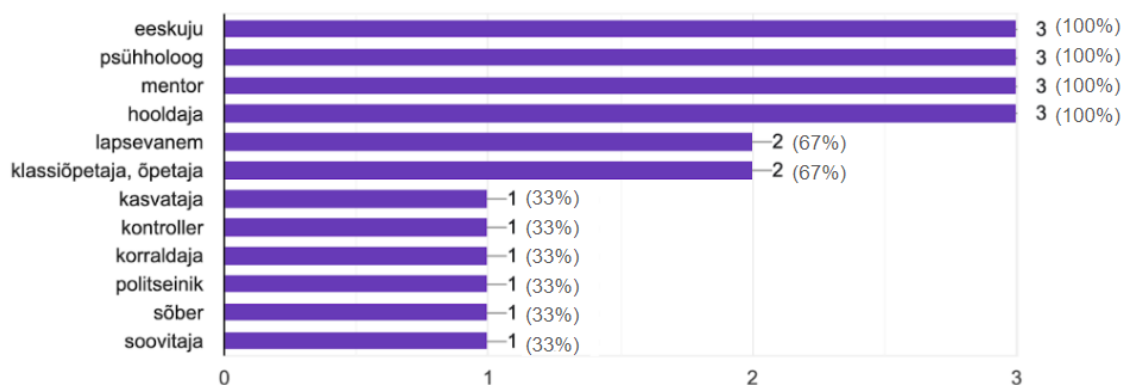
//... Psühholoogina – tihe suhtlus, olukorra analüüs, olukorra analüüs klassiruumis...// (ÕP5)

Veel üks punkt, mille õpetajad selle teema arutelus tõstatasid, on see, et mõnikord täidavad nad koolis lapsevanema rolli. Viimasel ajal on vanemad hõivatud rahateenimisega, isikliku eluga ja neil pole piisavalt aega lapsega suhelda. Lisaks nagu eespool mainisin koolis käivad lapsed veedavad suurema osa päevast koolis, siis sageli on nende jaoks koolis õpetaja see, kelle poole saab oma küsimusega pöörduda. Seetõttu omistab osa õpetajaid endale kooliema rolli, sest laps saab usaldada oma mõtteid ja tundeid õpetajale.

//... Kooliisa – õpilased jagavad probleeme, aitan nii palju kui võimalik...// (ÕP2)

//... Arvestades, et töötan algkoolis väikeste lastega, olen ka ema. Kes hoolib ja hoolitseb oma hoolealustest...// (ÕP3)

Vanemate arvamuse põhjal on õpetajal rolle klassis palju vähem. Üldiselt suutsid vanemad loetleda 12 rolli, mida õpetaja nende arvates klassiruumis täidab. Iga vanem sai loetleda 4-6 rolli. Ja siin, erinevalt õpetajatest, sellist arvamuste ühtsust ei olnud. Kõige populaarsemad õpetajate rollid vanemate silme läbi olid psühholoogi, mentori ja õpilastele eeskuju rollid. Kõik need rollid määrasid kolm vanemat. Populaarsuselt teisel kohal oli lapsevanema ja õpetaja roll. Ülejäänud rolle mainiti vaid korra.

Joonis 3. Lapsevanemate vastused küsimustele “Palun loetlege rolle, mida Teie arvates täidab õpetaja klassis”.

Vanemate sõnul täidavad õpetajad mõnikord ka vanemate rolli – teevad märkusi, korrigeerivad käitumist, annavad nõu. Õpetaja jälgib ka laste tervist, hoolitseb õpilaste eest.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Kasvatajana täidab õpetaja vahel lapsevanema rolli, asendab osaliselt vanemat, teeb märkuse, korrigeerib käitumist, annab õigel ajal nõu...// (LV1)

Psühholoogina tegutsedes saab lapsevanema sõnul õpetaja mõnikord õpilasele rohkem anda kui lapsevanem ise.

//... Psühholoogina aitab raskustega toime tulla, takistusi ületada. Õpetab endaga tööd tegema, parimaid omadusi arendama...// (LV4)

Üks lapsevanem märkis, et õpetaja täidab politseiniku rolli. Siinse bakalaureusetöö autori arvates on see huvitav võrdlus.

//... Politseinik uurib juhtumeid, karistab...// (LV4)

Õpetaja kontrollija ja hindajana jälgib õppekava täitmist, hindab õpilase edasijõudmist.

//... Kontroller jälgib kogu õppeprotsessi läbiviimist...// (LV2)

Palju on räägitud sellest, et õpetaja on lastele eeskujuks, kes õpetab eristama head halvast. Õpetajalt oodatakse alati laitmatut käitumist.

//... Õpetaja nagu eeskuju – õpetajatelt nõutakse laitmatut käitumist, et õpilastel oleks hea eeskuju, nagu öeldakse – ära räägi, vaid näita, kuidas peab olema...// (LV3)

Kooli õppejuhi sõnul on õpetaja eelkõige oma ala asjatundja, õpetab oma ainet, oskab oma ainet huvitavalt õpetada. Õpetaja kui õppeprotsessi korraldaja loob tingimused tõhusaks õppimiseks, kasutab selleks kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid ja meetodeid.

//... Asjatundja. Õpetaja tunneb oma ainet, oskab vastata õpilaste küsimustele, oskab huvi pakkuda. Juht, kes organiseerib õpilasi, korraldab õppeprotsessi ja ruumi. Korraldajana organiseerib tunde ja loob õppekeskkonda...// (ÕJ)

Huvitav märkus, mille õppejuht märkis, õpetaja rollist vahendajana, mida varem ei maininud ei õpetajad ega lapsevanemad. Võib-olla täidab õpetaja oma töö olemuse seda poolt ette, ise seda teadvustamata. Vahendajana tegutsemine läbirääkimistel õpilase ja vanema, õpilaste vahel, õpilase ja aineõpetaja vahel, eriti kui see õpetaja on klassijuhataja.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

//... Lepitaja, kes silub erimeelsusi, rahustab õigel ajal.

Vahendaja. Pealegi, olles vahendaja mitte ainult vanemate ja õpilaste vahel, vaid mõnikord ka klassijuhatajana, suudab ta leida viise aineõpetaja ja õpilase vahelise probleemi lahendamiseks...// (ÕJ)

Haridusprotsessis rollide kasutamise sageduse osas seavad õpetajad esikohale mentori, õpetaja ja informeerija rolli. Just seda rolli peavad nad oma ametis kõige olulisemaks. Mentori rollis paneb õpetaja oma teadmised lastesse ja kontrollib, et need teadmised omandataks ja õpilase pähe jääks kasulik info, mida ta saab edaspidises elus kasutada. Kõik muud rollid on valikulised ja neid kasutatakse vastavalt vajadusele.

//... Sagedamini liidrina ja juhina, sest see on õpetaja üks tähtsamaid ülesandeid. Mul on raske vastata, võib-olla harva kui ühendava lülina – õpilaste ja vanema vahel. Õpetaja aitab vahel vanemal näidata, kuidas õpilane koolis käitub, näidata oma last sellest küljest, kust vanem teda ei näe ja ilmselt ei tea...// (ÕP2)

Muidugi ei tohi unustada algklasse, kus tähtsuselt teiseks rolliks nimetati teatrinäitleja rolli, ümberkehastumise abil püüavad õpetajad õpilastele infot edastada, kasutades žeste, miimikat, emotsioone.

//... Kuna töötan algklassides, keelekümbelusklassides, kasutan siiski sagedamini teatrinäitleja rolli, püüdes žestide, miimika ja emotsioonidega võimalikult selgelt infot “vaatajale” edastada...// (ÕP2)

Ka selles küsimuses leiavad lapsevanemad, et õpetaja põhirolliks jääb mentori roll ja kõiki teisi rolle täidab õpetaja vastavalt vajadusele.

Üks lapsevanem märkis, et õpetaja roll klassiruumis on nii ettearvamatu, et võib-olla me ise ei kujuta ettegi, mis rolli ta homses tunnis täitma peab.

//... Esiteks jääb klassiruumis õpetaja roll info- ja teadmisteallika rolliks, kõik muud rollid jäävad ikkagi tagaplaanile ja on abistavad, täiendavad...// (LV1)

Kuid lapsevanemate jaoks on oluline ka see, et õpetaja täidaks rohkem psühholoogi rolli, sest nende arvates on see roll vajalik. Siin saab õpetaja leida õpilasele individuaalse lähenemise, anda nõu, toetada, julgustada.

//... Sagedamini psühholoogi roll: kuulata vanemaid ja õpilasi; toetada, julgustada, kiita, heaks kiita. Harvem klassijuhatajana – viivad läbi klassi- ja klassiväliseid tegevusi...// (LV1)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Ka kooli õppejuht märgib, et koos oma ala professionaali rolliga ei tegele ta ainult õpetamisega, vaid nõuab ka õpilastelt tagasisidet. Samuti on see mõnikord poolte lepitaja.

//... Kõige sagedamini muidugi eksperdi roll – ta õpetab, nõuab õpilaselt tagasisidet. Harvem lepitaja – ta kasutab seda rolli vastavalt vajadusele...// (ÕJ)

Võib järeldada, et kõik uuringus osalejad nõustuvad, et õpetajaametis on kõige olulisem roll mentoril, oma ala professionaalil ja teadmiste allikal.

Väga asjakohast rolli märkis ära üks õpetajatest, kes tähistas ära õpetaja rolli suunajana. Selle rolli põhifunktsioon on – õpetaja peab õpetama õpilast õppima. Õppimine saab olla efektiivne sel juhul, kui õppija on õppinud õppima (Leuhin).

Selle suundumusega on viimasel ajal tegelenud haridus kogu maailmas. Eriti oluline on õpetada õpilast ise infot ammutama, analüüsima ja järeldusi tegema. Oluline tähelepanek oli, et õpilast on vaja õpetada eraldama usaldusväärseid teabeallikaid ebausaldusväärsetest, mis on tänapäeval eriti oluline.

//... Nüüd juhib tehnoloogia maailmas kõike ja õpetaja täidab suunaja rolli ning õpetaja põhiülesanne on õpetada õppima, leidma teavet, valima Interneti tohututest avarustest seda, mida vajad just sina...// (ÕP2)

Kooli õppejuht märkis infotehnoloogiaoskuste vajalikkust. Viimasel ajal on tehnoloogial meie elu suur mõju ja õpetajad peaksid õpetama lastele elektroonikaseadmetega töötamist. Õpetajatel on rohkem võimalusi infot otsida, töödelda ja õpilastele esitada. Muutunud on ka õpetamisstiil, kuid just õpetaja on õpilaste peamine teadmiste allikas.

//... Infotehnoloogial on olnud õpetajaametile suur mõju. Rohkem on võimalusi infot otsida töödelda, õpilastele olulisi andmeid edastada. Õppestiilid ja -meetodid on muutunud. Aga õpetaja on ikkagi teadmiste allikas...// (ÕJ)

Kokkuvõtteks nimetasid õpetajad kokku rohkem kui 25 rolli, mida nad enda arvates klassiruumis kehastavad. Õpetajate hinnangul olid õpetaja peamised rollid: juht, psühholoog ja ema. Lisaks märkis iga vastaja, et õpetaja peaks olema juht ja psühholoog. Teised populaarsed vastused olid: mentor, hindaja, korraldaja, sõber, kontrolör ja õpetaja. Muid rolle mainisid vastajad vaid ühel juhul.

Üldiselt suutsid vanemad loetleda 12 rolli, mida õpetaja nende arvates klassiruumis täidab. Ja siin, erinevalt õpetajatest, sellist arvamuste ühtsust ei olnud. Kõige

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel populaarsemad õpetajate rollid vanemate silme läbi olid psühholoogi, mentori ja õpilastele eeskuju rollid. Kõik need rollid määrasid kolm vanemat. Populaarsuselt teisel kohal oli lapsevanema ja õpetaja roll. Ülejäänud rolle mainiti vaid korra.

Kooli õppejuht leiab, et õpetaja peamine roll on ennekõike ekspert. Eelkõige jagab ta oma teadmisi ja oskusi õpilastega. Võib-olla täidab ta ka tema ametijuhenditest tulenevaid teisejärgulisi rolle, kuid need tekivad vastavalt vajadusele. Eksperti roll jääb alati õpetaja töö aluseks.

3.5. ÕPETAJATE ROLLI MUUTUMINE

Maailm ei seisa paigal, info liikumine, kiire elutempo mõjutab kahtlemata paljusid protsesse meie elus, sealhulgas õppeprotsessi. Võib-olla jäävad põhilised tööpõhimõtted muutumatuks, kuid tekivad uued õppemeetodid, tekivad õppevahendid, muutub õpetaja suhtumine ja roll koolis.

Küsimusele “*Kas Teie arvates on õpetaja roll ajaga (nt 30 aasta taguse ajaga võrreldes) muutunud? Kui jah, siis mis on õpetaja roll koolis?*” õpetajad vastasid ühemõtteliselt, et nad on muutunud ja märkisid mitmeid aspekte, mis nende erialaga seonduvad.

Kui minna tagasi 30 aasta tagusesse aega, ajal, mil arvutid ja internet polnud veel nii laialt levinud, siis põhiliseks teadmiste allikaks oli õpetaja ise. Just tema oskas usaldusväärset teavet anda ja tema arvamust usaldati täielikult. Tänapäeval suudab uudishimulik õpilane Interneti-otsingu abil ise igasuguse teabe leida.

//... Varem oli õpetaja nagu teadmiste varasalv, usaldusväärne infoallikas ja õpilane teadis, et kui tahad midagi teada saada, siis pead õpetaja poole pöörduma ja ta räägib sulle kõik selle kohta...// (ÕP2)

Õpetajad märkisid, et varem oli õpetajal suurem autoriteet – õpetaja oli õpilastele eeskuju. Aja jooksul on muutunud ka õpilased ise, muutunud on nende taju, nad võtavad infot erinevalt vastu.

Õpilased on õpetajate sõnul viimasel ajal oma õigustest teadlikumaks saanud. Neid teadmisi kasutades manipuleerivad nad sageli mitte ainult õpetajatega, vaid ka vanematega.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta tihe Narva kooli näitel

//... Viimase 30 aasta jooksul on õpetaja roll palju muutunud. Varem oli õpetaja tingimusteta autoriteet, kes investeeris teadmised õpilastesse, saades vastutasuks samu teadmisi täpselt samal kujul. 30 aasta jooksul pole muutunud pigem mitte õpetajad, vaid lapsed, kes võtavad teavet täiesti erineval viisil. Nüüd on lastel rohkem õigusi kui kohustusi ja nad kasutavad seda väga aktiivselt, manipuleerides nii vanemate kui ka õpetajatega...// (ÕP1)

Mõned õpetajad märkisid ka muudatuste negatiivseid külgi. Üks õpetaja märkis, et osa õpilasi ja lapsevanemaid kohtlevad õpetajat nagu teeninduspersonali. Õpetajad arvavad, et osa vanemaid lükkab kasvatuskohustuse täielikult õpetajate kanda ja unustab, et õpetaja põhiülesanne on õpetamine.

//... Viimasel ajal peetakse õpetajaid teenindavaks personaliks, kõike peaks tegema õpetaja. Vanemad viskavad õpetajale kõik peale, varem see nii ei olnud. Mäletan oma esimesi lende, kus kõik vanemad olid siiski rohkem vastutustundlikud. Nad said aru, et on kodutööd, on veel midagi ... ja nüüd loobivad vanemad kas oma nooruse või kasvatuses tõttu kõik õpetaja kaela. "Ma andsin ta teile ja teie õpetate teda, teete temaga oma kodutööd" ...// (ÕP3)

Õpetajad on märganud, et vanemad ei panusta alati õpetaja autoriteedi hoidmisse. Vanemad arutavad õpetaja käitumist, lubavad endale seda lapse juuresolekul teha, avaldavad negatiivset kriitikat ja mõistavad õpetajad hukka. Kahtlemata mõjutab see õpilase ja õpetaja suhet. Võib-olla just see õigustabki, et tänapäeval langeb õpetaja autoriteet ühiskonna silmis.

//... See on muutunud halvemaks, rohkem hakkas tunda andma laste ja vanemate tarbijalikkust õpetaja suhtes. Õpetajaid on rohkem kritiseeritud. Ja mitte õigustatud kriitika. Tundub, et peres arutatakse õpetajate käitumist ja vanemad lubavad endale õpetaja suhtes lugupidamatult rääkida. Mõnikord isegi alandab õpetajat. Laps kordab seda ja kannab seda edasi kooli ja läbi elu. Õpetaja autoriteet on langenud. Heidetakse õpetajatele ette palka...// (ÕP3)

Arvestades, et enamik küsitletud õpetajatest on küllaltki rikkaliku koolikogemusega, on nad aastatega muutunud targemaks, kogenumaks, enese, oma teadmistes kindlamaks, nad ei seisa paigal, tegelevad pidevalt enesearenguga.

Infotehnoloogia areng on kahtlemata mõjutanud õpetaja rolli. Õppemeetodid on muutunud, on tekkinud palju huvitavaid meetodeid, mida õpetajad jagavad, täiendavad ja täiustavad pidevalt.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Kaasaegne õpilane on õpetaja sõnul samuti tuntavalt muutunud. Viimasel ajal veedavad õpilased palju aega sotsiaalvõrgustikes, elavad aktiivset virtuaalset elu ja suhtlevad peamiselt sõnumite kaudu. Neil on lihtsam sõnumit kirjutada, kui sõbra, klassikaaslase poole pöörduda. Ka vaheaegadel suhtlevad nad omavahel vähe ja kasutavad suure osa ajast nutivahendeid.

Nüüdisajal võib märgata trendi, et info liigub pidevalt. Õpilased ei omanda täielikult neile suunatud teavet, nad ei sukeldu sügavale ja nende teadmised kõiges on sageli pealiskaudsed.

//... Tehnikat on tänapäeval rohkem. On tekkinud uued õppemethodikad. Lapsed ise on muutunud. Nende arusaam maailmast on muutunud. Võib-olla oli see on tingitud suurest teabehulgast, mida nad nüüd ise läbivad. Loomulikult tunnevad nad sellest suuremat osa puudust. Nad ei süvene sügavale. Õpilastel on pealiskaudsed teadmised...// (ÕP5)

Lapsevanemate sõnul selgus, et nad nõustuvad osaliselt õpetajate arvamusega, et õpetaja roll, nagu elugi, on viimasel ajal märgatavalt muutunud – muutunud dünaamilisemaks, keerukamaks, kiirenenud. Võib-olla ei suuda lapse psüühika selliseid koormusi taluda.

Intervjueeritu LV3 sõnul peaks praegune õpetaja ajaga kaasas käima ning olema teadlik erinevatest elu- ja teadusvaldkondadest.

//... Õpetaja roll muutub koos ümbritseva maailma muutumisega. õpetaja peaks olema kaasaegne, mitmekülgne, stabiilne, erudeeritud...// (LV3)

Mitte ainult ei muutu õpetaja roll, vaid paralleelselt selle nähtusega muutuvad ka õpilaste vajadused ja oskused. Kõik see on omavahel seotud.

Üks lapsevanem märkis, et veel parkümmend aastat tagasi oli õpetaja autoriteet palju suurem kui praegu. Võib-olla seetõttu oli distants õpetaja ja õpilase vahel rohkem tunda. Võib-olla olid varasemad õpetajad sotsiaalse staatuse, haridustaseme poolest kõrgemal kohal. Nüüd on sotsiaalne distants õpilase ja õpetaja vahel märgatavalt vähenenud.

//... Varem oli õpetajal kaalukam autoriteet, õpilased ei saanud sageli talle muu hulgas nii lihtsalt läheneda. Lapsed on nüüd õpetajale palju lähedasemad. Neil on usalduslikum suhe. Laps oskab kirjutada ja helistada, mis varem oli võimatu. Võib-olla on see tingitud asjaolust, et vanemad on raha teenimisega väga hõivatud, neil on vähe aega lapse kasvatamiseks. Õpilased veedavad palju aega koolis...// (LV1)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Kooli õppejuhi sõnul on seoses projektipõhise õppevormi kasutuselevõttuga toimumas muudatused õpetaja rollis koolis. Projektitegevused on üsna populaarsed ja peaaegu kõik praegused õpetajad on projektitegevustega seotud ning sageli on need projektid rahvusvahelised. Selliste ürituste käigus vahetavad kogemusi erinevate ainete, koolide, riikide õpetajad. Nad võtavad kasutusele uued õppemeetodid, kasutavad neid oma erialases tegevuses, toovad kaasa oma parimad praktikad. Kahtlemata mõjutab see kõik tavapärase õppeprotsessi kulgu ja eemaldub klassikalistest meetoditest, kus olid kaasatud õpik, töövihik, tahvel.

//... Maailm ümberringi muutub. õpetajad osalevad projektides ja vahetavad kogemusi. Nad toovad kogemusi ja püüavad seda oma reaalses töös rakendada...// (ÕJ)

Kokkuvõtteks võib öelda, et õpetajate arvamuste põhjal oli varem õpetajal suurem autoriteet ja ta oli õpilaste jaoks eeskujuline. Õpetajad märkisid, et osa õpilasi ja lapsevanemaid kohtlevad õpetajat nagu teeninduspersonali. Õpetajad arvavad, et osa vanemaid lükkab kasvatuskohustuse täielikult vanemate kanda ja unustab, et õpetaja põhiülesanne on õpetamine. Õpetajad on märganud, et vanemad ei panusta alati õpetaja autoriteedi hoidmisse.

Lapsevanemate sõnul selgus, et nad nõustuvad osaliselt õpetajate arvamusega, et õpetaja roll, nagu elugi, on viimasel ajal märgatavalt muutunud – muutunud dünaamilisemaks, keerukamaks, kiirenenud. Võib-olla ei suuda lapse psüühika selliseid koormusi taluda.

Kooli õppejuhi arvamuse põhjal on seoses projektipõhise õppevormi kasutuselevõttuga toimumas muudatused õpetaja rollis koolis.

3.6. ÕPETAJA ROLL TULEVIKUS

Liigume edasi viimase küsimuse juurde, mille eesmärk oli välja selgitada, kuidas roll muutub ja miks see juhtub. Tuleviku ennustamine on alati keeruline, eriti praegu, kui tundub, et kõik võimalikud seadmed on selleks juba leiutatud. Et muuta meie elu lihtsaks ja mugavaks. Infotehnoloogia on meie elus kindlalt juurdunud ja kahtlemata mõjutanud haridusprotsessi.

Küsimusele “Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub ja miks nii juhtub?” enamik õpetajaid oletas, et ehk võiks tulevikus õpetajad asendada robotitega.

/... Arvan, et tulevikus võivad õpetaja rolli võtta robotid. Kaasaegses maailmas on juba nii palju elektroonilisi juhendajaid, kes teevad laste heaks kõik...// (ÕP1)

Võib-olla tänu meid ümbritsevale suurele infohulgale ja paljude muude valdkondade üleminekuga virtuaalsesse keskkonda võib osa õppest muutuda digitaalseks. Ilmselt kehtib see gümnaasiumiõpilaste kohta, kes saavad juba iseseisvalt uusi teemasid õppida ilma õpetajate abita, aga algklassides ei kujuta seda tõenäoliselt ette.

/... Võimalik, et tulevikus muutub õppimine valdavalt digitaalseks. Eriti gümnaasiumis, uue materjali tundmaõppimisel ei nõua selle õppimine õpetaja kohustuslikku kohalolekut...// (ÕP2)

/... Paljusid tunde saab asendada virtuaaltundidega, kuid algkooliga läheb see keerulisemaks. Siin on oluline õpetaja ja õpilase kontakt ja side. Loomulikult ei saa robotid õpetajaid asendada...// (ÕP3)

Üldiselt usuvad õpetajad, et nende elukutse ei kao, või vähemalt loodavad seda. Pole veel leiutanud sellist robotit, mis suudaks koolis õpetajat täiel määral asendada. On raske ette kujutada, et lastele järgneksid hingetud masinad, mille ülesandeks saab distsipliini ja õppekava elluviimise kontrollimine. Elavat, vaimset suhtlust inimeste vahel ja meie puhul õpilase ja õpetaja vahel ei saa asendada.

/... Õpetajaamet ei kao ka edaspidi. Robotid ei suuda koolis õpetajaid täielikult asendada. Robot võib asendada tundide andjat, aga mitte kasvatajat. Robot võib ka tunde anda. Seda juba harjutatakse. Me kõik saame avada Interneti ja õppida virtuaalselt iseseisvalt. Aga kui kujutada ette robotit koolis, kes õpilaste üle valvab ja nende eest hoolitseb, siis ükski robot ei asenda elavat inimsuhtlust...// (ÕP3)

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel
Lapsevanemate vastused küsimusele “*Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub ja miks nii juhtub?*” olid üsna optimistlikud. Nende hinnangul võib maailma digitaalsemaks muutumise trend mõistagi mõjutada õpetajaametit, kuid nad näevad selles positiivseid külgi.

Nad märkavad, et tänu interneti laialdasele arengule on õpetaja-õpilase suhtlus muutunud tihedaks. Õpilane saab kirjutada õpetajale sõnumi ja e-kirja, saada infot, esitada küsimuse. Kuid vanemaid huvitab ka see, et nende lapsed ei unustaks raamatuid lugeda, nad teavad, kuidas raamatuväljaandes orienteeruda.

/... Kui mõelda kaugema tuleviku peale, et paljudel erialadel asenduvad inimesed robotitega ja maailma hakkab valitsema tehisintellekt, siis on võimalik, et need muutused jõuavad ka kooli. Kaasaegsed vidinad ei anna kõik ainult plusse, neil on ka oma negatiivsed küljed. Aga see on vajalik. Soovin, et õpilased ei kaotaks pabermeedias orienteerumisoskust, ei unustaks päriselus käsitsi kirjutada ja teiste inimestega verbaalselt suhelda...// (LV1)

Lapsevanemad ei taha uskuda, et robotid õpetajaid asendavad, kuid loodavad, et tuleviku õpetaja areneb digitehnoloogia vallas ja kasutab neid edukalt õppeprotsessis. Lapsevanemad soovivad näha koolis elavaid õpetajaid, kellel on teadmisi, soov oma teadmisi ja armastust lastega jagada.

/... Tulevikus võivad paljud ametid sootuks kaduda. Aga õpetajad ei kao koolist üldse ära. Ma ei tahaks, et hingetud robotid neid asendaksid. Õpetaja on eelkõige inimene, kes mõtleb, tunneb ja mõistab. See kujundab õpilaste teadvust, õpetab eristama head halvast. Ma ei tahaks, et mu lapselapsi õpetaks robot, võib-olla isegi mitte hästi programmeeritud. Keegi ei saa teist inimest paremini õpetada kui inimene. Masin ei saa seda teha...// (LV4)

Samuti on lapsevanemate jaoks oluline, et õpetajad saaksid täiendada oma haridust, saaksid ümber õppida, omandada teadmisi uutes teadusvaldkondades ning oskaksid kasutada uusi tehnoloogiaid ja hoida riigikeele oskuse taset. Selle tulemusena vajadus kvaliteetse koolihariduse järele üha kasvab.

/... Õpetaja peab end mobiilselt ümber koolitama, omandama uusi tegevusvaldkondi, tehnoloogiaid, ametid ning pidevalt hoidma riikliku keele taset. Selles kontekstis koolihariduse tähtsus ainult kasvab. Tõhusa eneseharimise oskus muutub hariduse valdkonnas toimivate pidevate muutuste sfääris ülioluliseks...// (LV5)

Kooli õppejuhi hinnangul küsimusele “*Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub ja miks nii juhtub?*” tekkis arvamus, et edaspidi jääb õpetaja koolis

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel peategelaseks ja robotid teda ei asenda. Üldiselt õppeprotsessis olulisi muudatusi ei toimu. Kooli õppejuhi sõnul muutub pigem õpetaja multifunktsionaalsemaks. Võib-olla pole tulevikus kitsa spetsialiseerumisega õpetajaid, kes suudavad õpetada ainult ühte ainet ning õpetajad saavad oma silmaringi laiendada ja õpetada mitut ainet korraga.

/... Põhiline isik koolis jääb ikkagi õpetaja. Õppeprotsess tervikuna ei muutu, kuid võib-olla tänapäeva ühiskonna omapära arvestades muutub õpetaja multifunktsionaalsemaks. Õpetajate spetsialiseerumine ei jää kitsaks, neil ilmneb vajadus õpetada mitut õppeainet...// (ÕJ)

Kooli õppejuht märkis, et juhtivat rolli mängib üldpädevuste arendamise suund riiklikus õppekavas. Lisaks nagu eespool mainisin projektipõhine õpe võib aidata haridusprotsessis üldpädevusi maksimaalselt arendada.

/... Uus õppekava eeldab üldpädevuste arendamist ja selle poole tuleks püüelda. Jätkuvalt jääb aktuaalseks projektõppe arendamine, milles on eri õppeained omavahel seotud. Siis suhtlevad õpetajad rohkem kolleegidega ja õpilased on sellesse protsessi rohkem kaasatud. Selline õppevorm on tõhusam, sest hõlmab paljusid hariduslikke pädevusi, arendab õpilases erinevaid oskusi ja väljub tavapärasest klassiruumist...// (ÕJ)

Kõike eelnevat arvesse võttes võib järeldada, et enamiku õpetajate ja lapsevanemate arvamuste järgi lähiajal robot õpetajat ei asenda. Osalise digiõppe rakendamise asjakohasus tulevikus üha suureneb. See tõenäosus on suurem vanemate õpilaste puhul, kuna neil on juba olemas teatud digioskused, mis võivad neile edaspidi õppimisel kasuks tulla.

Üldiselt usuvad õpetajad, et nende elukutse ei kao, või vähemalt loodavad seda. Pole veel leiutatud sellist robotit, mis suudaks koolis õpetajat täiel määral asendada. Raske ette kujutada, et lastele järgneksid hingetud masinad, mille ülesandeks saab distsipliini ja õppekava elluviimise kontrollimine. Elavat, vaimset suhtlust inimeste vahel ja meie puhul õpilase ja õpetaja vahel ei saa asendada.

Lapsevanemate arvamuse põhjal võib maailma digitaalsemaks muutumise trend mõistagi mõjutada õpetajaametit, kuid nad näevad selles positiivseid külgi. Nad loodavad, et tänu interneti laialdasele arengule on õpetaja-õpilase suhtlus muutunud tihedaks. Lapsevanemad ei taha uskuda, et robotid õpetajaid asendavad, kuid loodavad, et tuleviku õpetaja areneb digitehnoloogia vallas ja kasutab neid edukalt õppeprotsessis.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Lapsevanemad soovivad näha koolis elavaid õpetajaid, kellel on teadmisi, soov oma teadmisi ja armastust lastega jagada.

Vanemad leiavad, et õpetaja peab haridusvaldkonnas pidevalt end täiendama ja arenema, oma teadmiste pagasi uuendama ja mitmekesistada. Õpetaja vajab teadmisi ja oskusi ka infotehnoloogia vallas. Samuti märkisid vanemad õpetajate riigikeele oskuse tähtsust. Kõik see kokku mõjutab õpilaste saadava hariduse kvaliteeti.

Kooli õppejuhi hinnangul tulevikus jääb õpetaja koolis peategelaseks ja robotid teda ei asenda. Üldiselt õppeprotsessis olulisi muudatusi ei toimu. Kooli õppejuhi sõnul muutub pigem õpetaja multifunktsionaalsemaks. Juhtivat rolli mängib üldpädevuste arendamise suund riiklikus õppekavas. Nagu varem mainitud projektipõhine õpe võib aidata haridusprotsessis üldpädevusi maksimaalselt arendada.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas näevad õpetajate rolle nüüdisaegses ühiskonnas õpetajad, kooli juhtkond ja lapsevanemad.

Eesmärgi saavutamiseks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

- Kuidas näevad õpetajad enda rolle koolis?
- Kuidas näeb kooli juhtkond õpetaja rolle koolis?
- Kuidas näevad lapsevanemad õpetaja rolle koolis?
- Millised on õpetajate, juhtkonna ja lapsevanemate arvamuste erinevused õpetaja rollide kohta?

Lähtudes uurimistöö eesmärgist ja uurimisküsimustest valisin uuringu läbiviimiseks kvalitatiivne uurimismeetod. Kvalitatiivse uurimismeetodina kasutasin poolstruktureeritud intervjuud.

Siinse uurimuse viisin läbi Narva Soldino Gümnaasiumis 2023. aasta aprillis.

Intervjuus osales kokku üksteist inimest, kellest kaks oli meessoost ja üheksa naissoost. Valimisse kuulus viis õpetajat, nendest neli nais- ja üks meesõpetajat. Lapsevanemaid osales intervjuus kokku viis, kellest üks oli meessoost ja neli naissoost. Samuti kuulus valimisse ka kooli õppejuht.

Uurimistöö käigus said õpetajad nimetada enam kui 25 rolli, mida nad enda arvates klassiruumis kehastavad. Esikohale seavad õpetajad **juhi**, **psühholoogi** ja **lapsevanema** rolli. Kõik vastanud õpetajad rõhutasid, et õpetaja on ka klassiruumis juht ja psühholoog. Nimetati sellised rollid nagu mentor, hindaja, korraldaja, sõber, kontrolleri ja õpetaja.

Lapsevanemate arvamus ei olnud nii üksmeelne ja nad suutsid välja tuua vaid 12 rolli, mida õpetaja klassis täidab. Õpetaja olulisemad rollid klassiruumis on lapsevanemate sõnul **õpilastele psühholoog**, **mentor** ja **eeskuju**. Just see rollinimekirjast kordus vanemate vastustes. Teisel kohal on vanemate vastuste järgi õpetaja enda roll teadmiste allikana. Teisi rolle nimetati vaid üksikutes vastustes.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Kooli õppejuhi poolt on **eksperdi** roll peamine, kuna see tuleneb eelkõige töökohustustest. Õpetaja põhifunktsioon ja ülesanne on õpetada lapsele teadmisi ja oskusi, kõik muu järgneb vastavalt olukorrale. Kõik muud rollid jäävad tagaplaanile ning alles jääb mentori, teadmiste allika roll.

Kokkuvõttes võib väita, et siinse bakalaureusetöö eesmärgid said täidetud. Uuringu tulemusena saadud järeldused võivad osutada huvitavaks ja kasulikuks nii õpetajatele kui ka lapsevanematele ja koolide juhtkondadele, kõigile neile, kes tunnevad huvi, kuidas õppeprotsessis mainitud osalejad õpetajate rolli koolis näevad. Tulevikus on võimalik suurendada valimi hulka, korraldada uuringuid linna, piirkonna või isegi riigi mastaabis.

PIIRANGUD

Kuna antud bakalaureusetöö aluseks oleva uuringu viisin läbi vaid ühe õppeasutuse raames, siis ei saa teha üldistusi ja väita, et tulemus peegeldab enamuse arvamusi. Üldistavate järelduste tegemiseks tuleks vastajate arvu laiendada ja mitmekesistada.

TÄNUSÕNAD

Täna kõiki Narva Soldino Gümnaasiumi õpetajaid, lapsevanemaid ja koolijuhtkonda, kes osalesid ja panustasid minu bakalaureusetöö valmimisele, osaledes intervjuudel. Suurimad tänusõnad kuuluvad juhendajale Elvirale, kes innustas ja toetas mind ning kelle abil sai võimalikuks uurimistöö kirjutamine.

KIRJANDUS

Aaltola, J. 1998. Humanismi kasvatuseks perustana, A. Kantola (toim). Tuleval suuden õpetaja. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 7592.

Anderson, Lorin W. (ed). 1995. International Encyclopedia of Teaching and Teacher Education. Cambridge: Pergamon.

Dr. Gordon, T. 2006. Õpetajate kool. Väike Vanker.

Foucault, M. 1980. Tarkkailla ja rangaista. Keuruu.

Hargreaves, D. H. 1972. Interpersonal relations and education. London and Boston: Routledge & Kegan Paul.

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. <https://www.hm.ee/media/download>. Vaadatud 01.02.2023.a.

Heikkilä, J. 1988. Luokanõpetaja õpetustyyli ja luovuus. – A. Kantola (toim). Tulevaisuuden õpetaja. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 43-60.

Heinmets, T. 2002. Õppekoolituse õppekavade reformist. - õpetajate Leht, 25.01.

Husa, S. 1999. Michel Foucault. Mikrovalta, kasvatus ja normalisoiminen. - T. Aitolla (toim). Kasvatustsosioloogia teoretikoita. Helsinki: Yliopistopaino, Gaudeamus, 58-80.

Jan, Hafsah. 2017. Teacher of 21 st Century: Characteristics and Development. https://www.researchgate.net/publication/318468323_Teacher_of_21_st_Century_Characteristics_and_Development. Vaadatud 01.02.2023.a.

Kannike, Jaana. 2016. Õpetajate arusaamad oma rollidest koolikliima kujundamisel. Lõputöö. Viljandi. <https://core.ac.uk/download/pdf/79115339.pdf>. Vaadatud 11.02.2023.a.

Kantola, A. 1988. Toimittaja sõna. - A. Kantola (toim). Tulevaisuuden õpetaja. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 7-10.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta ühe Narva kooli näitel

Karis, Alar. 2023. President Karis iseseisvuspäeva kõnes: igäüks meist ongi Eesti riik
<https://president.ee/et/ametitegevus/koned/54667-president-karis-iseseisvuspäeva-kones-igauks-meist-ongi-eesti-riik>. Vaadatud 01.03.2023.a.

Korpinen, E. 1988. Koulu ja oppilaan persoonallisuuden kehittäminen. - A. Kantola (toim). Tulevaisuuden opettaja. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 93-98.

Koskenniemi, M., Hälinen, K. 1974. Didaktiika. Helsinki: Otava.

Krokkfors, L. 1998. Tietoa vai informaatiota? O. Luukkainen (toim). Tulevaisuuden tekijät. Juva: Atena kustannus, WSOY, 68-88.

Kutsekoda. Kutsestandardid: õpetaja, tase 7.
https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233#standard_seotud_oppekavad. Vaadatud 07.01.2023.a.

Kääriäinen, H., Laaksonen, P., Wiegand, E. 1997. Tutkiva ja muutuva koulu. Porvoo: WSOY.

Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lauristin, Mart. 2001. Kas Eesti õpetaja on haritlane? - Haridus, 2, 2-5.

Leino, Mare. 2002. Sotsiaalsed probleemid koolis ja õpetaja toemetulek. Tallinn: TPÜ kirjastus.

Leppik P. 2006. Õppimine on tõesti huvitav. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Leppik, P. 1997. Õpetamine on huvitav. Tallinn: EKK Trükikoda.

Leuhin, I. Kuidas õpetada õppima?
<https://lepo.it.da.ut.ee/~illarl/CD/dok/6peta6ppima.htm>. Vaadatud 23.01.2023.a.

Lister T. 2012. Lihtne ja praktiline koolipsühholoogia. Tartu: AS Atlex.

Luukkainen, O. 2001. õpetaja aastal 2010. õpetajate baas- ja täienduskoolituse ettenägemisprojekti (OPERO) uuring 15. Lõpparuanne. Helsingi: Haridusamet.

McNess, E. 2001. Kooliõpetaja: universaalne sotsiaalne konstruktsioon? - Ch. Day, D. Van Veen (toim.) Haridusuuringud Euroopas. Aastaraamat 2001. Belgia: Garant, 207-218.

Õpetajate rollid 21. sajandi II kümnendil ning õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtkonna arvamused selle kohta tühe Narva kooli näitel
NSG. Narva Soldino Gümnaasiumi koduleht.
http://www.soldino.edu.ee/index.php?spy=1&width_dev=1440&height_dev=900&page=901&telnupptyk=0&findme=. Vaadatud 22.01.2023.a.

Oder, Tuuli. 2007. Võõrkeeleõpetaja professionaalsuse kaasaegne mudel. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Palmu, T. 1999. Kosketuspintoja sukupuoleen: opettajat, ruumiillisuus ja seksuaalisuus - T. Tolonen (toim). Suomalainen koulu ja kulttuuri. Tampere: Vastapaino, 181-202.

Pedajas, M.-I. 1982. Õpetaja uuenemine. - M.-I. Pedajas (koost). Täienduspedagoogika aktuaalseid probleeme. Tallinn: TpedI Koolijuhtide täiendusteaduskond, 36-44.

Simola, H. 1998. Toiveet ja lupaukset. - O. Luukkainen (toim). Tulevaisuuden tekijät. Juva: Atena Kustannus, WSOY, 91-121.

Tuunainen, K. 1985. Erityisopettajat ja muut opettajat tutkimuskohteena. - Joensuun Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 13.

Uibu, K. 2005. Klassiõpetaja rollid infoühiskonna tingimustes arvutit õppetöös kasutatavate õpetajate näitel.
<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/1267/uibu.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Vaadatud 22.02.2023.a.

UR, Penny. 1996. Keeleõpetuse kursus. Cambridge: Cambridge University Press.

Viljanen, E. 1988. õpetaja kuvand õpetajahariduse lähtekohana. Jyväskylä: Kopi-Jyvä OY.

Wallace, Michael J. 1991. Training Foreign Language Teachers: A Reflective Approach. Cambridge University Press, Cambridge.

Õunapuu, L. 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 23.01.2023.a.

Young, M. 1999. Knowledge, Learning and the Curriculum of the Future. [Ettekanne doktorantide seminaril Hytyiäläs 22.09.1999].

LISAD

LISA 1. ÕPETAJA INTERVJUU VORM

LISA 2. KOOLI JUHTKONNA INTERVJUU VORM

LISA 3. LAPSEVANEMA INTERVJUU VORM

LISA 4. KOKKUVÕTE INTERVJUUST

LISA 1. ÕPETAJA INTERVJUU VORM

Tere! Mina olen Irina Suvorova, olen TÜ Narva Kolledži tudeng ning viin oma bakalaureusetöö raames läbi uuringu. Selle eesmärgiks on selgitada välja, kuidas näevad õpetajate rolle nüüdisaegses ühiskonnas õpetajad, kooli juhtkond ja vanemad. Tagan, et Te jääte uurimistulemuste esitamisel anonüümseks ja intervjuu andmeid kasutatakse tulemuste analüüsi algmaterjalina. Kas lubate, et salvestan meie intervjuu diktofonile?

Isiklikud andmed

1. Vanus
2. Sugu
3. Õpetatav õppeaine
4. Tööstaaž õpetajana

Õpetaja kutse

5. Millal Te osustasite õpetajaks saada?
6. Mis Teid motiveeris õpetajaks saama?
7. Mis Teie arvates on õpetajatöös kõige keerulisem / kergem / huvitavam / ebameeldivam?

Õpetaja iseloomujooned

8. Millised iseloomujooned on Teie arvates õpetajarollis vajalikud? Miks? Kui on võimalik, palun tooge näiteid.
9. Millised õpetajale vajalikud iseloomujooned on Teil olemas?
10. Millega tuleks enda juures veel töötada?
11. Millised muutused on Teie õpetajaks olemises aja jooksul juhtunud?

Rollid õpetajatöös

12. Palun loetlege rolle, kes Te olete õpetajana klassis.
13. Palun täpsustage, millises olukorras mis rolle kasutate? Tooge ka mõni näide.
14. Milliseid rolle kasutate sagedamini, milliseid harvem?
15. Kas on olemas rolle, millesse tuleb õpetajatel tingimata kehastuda? Palun põhjendage.
16. Millist rolli / milliseid rolle peaks nüüdisaegses koolis täitma õpetaja?
17. Kas Teie arvates on õpetaja roll ajaga muutunud (nt 30 aasta taguse ajaga võrreldes)? Kui jah, siis miks on muutunud õpetaja roll koolis?
18. Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub ja miks nii juhtub?

LISA 2. KOOLI JUHTKONNA INTERVJUU VORM

Tere! Mina olen Irina Suvorova, olen TÜ Narva Kolledži tudeng ning viin oma bakalaureusetöö raames läbi uuringu. Selle eesmärgiks on selgitada välja, kuidas näevad õpetajate rolle nüüdisaegses ühiskonnas õpetajad, kooli juhtkond ja vanemad. Tagan, et Te jääte uurimistulemuste esitamisel anonüümseks ja intervjuu andmeid kasutatakse tulemuste analüüsi algmaterjalina. Kas lubate, et salvestan meie intervjuu diktofonile?

Isiklikud andmed

1. Vanus
2. Sugu
3. Tööstaaž direktorina/õppejuhatajana

õpetaja kutse

4. Mis on Teie arvates õpetajatöös kõige keerulisem / kergem / huvitavam / ebameeldivam?

õpetaja iseloomujooned

5. Millised iseloomujooned on Teie arvates õpetajarollis vajalikud? Miks? Kui on võimalik, palun tooge näiteid.

Rollid õpetajatöös

6. Loetlege rolle, mida Teie arvates täidab õpetaja klassis.
7. Täpsustage, millises olukorras milliseid rolle õpetajad Teie arvates kasutavad? Tooge näiteid.
8. Milliseid rolle Teie arvamusel põhjal kasutavad õpetajad sagedamini ja milliseid harvem?
9. Kas on olemas rolle, mida õpetajad peavad tingimata täitma? Miks? Põhjendage.
10. Millist rolli peaks nüüdisaegses koolis täitma õpetaja?
11. Miks muutub õpetaja roll koolis?
12. Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub?

LISA 3. LAPSEVANEMA INTERVJUU VORM

Tere! Mina olen Irina Suvorova, olen TÜ Narva Kolledži tudeng ning viin oma bakalaureusetöö raames läbi uuringu. Selle eesmärgiks on selgitada välja, kuidas näevad õpetajate rolle nüüdisaegses ühiskonnas õpetajad, kooli juhtkond ja vanemad. Tagan, et Te jääte uurimistulemuste esitamisel anonüümseks ja intervjuu andmeid kasutatakse tulemuste analüüsi algmaterjalina. Kas lubate, et salvestan meie intervjuu diktofonile?

Isiklikud andmed

1. Vanus
2. Sugu
3. Haridustase
4. Klass, kus laps õpib

õpetaja kutse

5. Mis on Teie arvates õpetajatöös kõige keerulisem / kergem / huvitavam / ebameeldivam?

õpetaja iseloomujooned

6. Millised iseloomujooned on Teie arvates õpetajarollis vajalikud? Miks? Kui on võimalik, palun tooge näiteid.

Rollid õpetajatöös

7. Palun loetlege rolle, mida Teie arvates täidab õpetaja klassis.
8. Täpsustage, mis olukorras milliseid rolle õpetajad Teie arvates täidavad? Tooge ka näiteid.
9. Milliseid rolle täidavad Teie arvamusel põhjal õpetajad sagedamini ja milliseid harvem?
10. Kas on olemas rolle, mida õpetajad peavad tingimata täitma? Miks? Põhjendage.
11. Millist rolli peaks nüüdisaegses koolis täitma õpetaja?
12. Miks muutub õpetaja roll koolis?
13. Kuidas Teie arvate, kuidas õpetaja elukutse tulevikus muutub?

LISA 4. KOKKUVÕTE INTERVJUUST

Kokkuvõte õpetaja / koolijuhtkonna / lapsevanema intervjuust

Intervjueeritav (nimi, staatus): ...

Intervjueerimise koht: ...

Intervjueerimise kuupäev, kellaaeg: ...

Intervjuu kestvus (min): ...

Intervjueeritava suhtumine uuringusse üldiselt:

5 - väga positiivne

4 - võrdlemisi positiivne

3 - neutraalne

2 - võrdlemisi negatiivne

1 - täiesti negatiivne

Intervjueeritava iseloomustus:

kontakt saavutati kergelt	5 4 3 2 1	kontakti ei saavutatud
rääkis omaalgatuslikult	5 4 3 2 1	ei rääkinud omaalgatuslikult
sai küsimustest kiiresti aru	5 4 3 2 1	vajas selgitusi
oli keskendatud	5 4 3 2 1	oli hajameelne
huvitatud	5 4 3 2 1	mittehuvitatud

Muud tähelepanuväärsed asjaolud: ...